

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет дошкільної та спеціальної освіти

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ
ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ЗБІРНИК ТЕЗ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(23 ЛИСТОПАДА 2017 РОКУ)

Умань
ВПЦ «Візаві»
2017

УДК 372 (06)
ББК 74.1я43
Д71

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол №4 від 16 листопада 2017 року)*

Головний редактор:

Кузь В. Г - дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Редакційна колегія:

Кушнір В.М. - доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Семчук С. І. - доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Скрипник Н. І. - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Відповідальний за випуск :

Скрипник Н. І. - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Уманського педагогічного університету імені Павла Тичини.

Д71 **Дошкільна** освіта в сучасному освітньому просторі: проблеми та перспективи. Збірник тез за матеріалами Всеукр. науково-практичної конференції (23 листопада 2017 року) / [гол. ред. Кузь В.Г.]. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. – 88 с.

УДК 372 (06)

©Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, 2017

ЗМІСТ

Андрєєва А. П., Петренко В. С., Андрєєва Т. Т. Екологічна освіта дітей дошкільного віку під час ознайомлення з біоценозом водою.....	5
Білан О.І. Інноваційні підходи до проведення освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти.....	8
Бутенко О. Г. Місце педагогічної практики у системі підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти.....	11
Гаврилюк С. М. Акмеологічні аспекти розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців дошкільної освіти.....	15
Голуб Н. П. Особливості патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку.....	19
Єнгаличева І. В., Панченко О. О. Різноманітність програм педагогічного простору дошкільної освіти Черкащини.....	22
Журавко Т.В., Дука Т.М. Особливості формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості.....	26
Іщенко Л.В. Педагогічний супровід формування творчої індивідуальності старших дошкільників у колективі однолітків.....	29
Крошка С.А. Аспекти інклюзивної інноваційної діяльності щодо підготовки фахівців дошкільної освіти.....	33
Кушнір В. М. Формування культури батьківства в традиціях української педагогіки.....	36
Лозинська С.В. Комп'ютер як засіб розвитку дитини дошкільного віку.....	40
Ляховець О. О. Розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.....	43
Малишевська І. А. Модернізація дошкільної освіти у напрямі інклюзії.....	47
Мельникова О. М. Превентивне виховання дітей старшого дошкільного віку в системі дошкільної освіти.....	50

Мордоус І.О. Реалізація професійної підготовки фахівців дошкільного профілю до інтеграції іноземної мови.....	54
Мороз-Рекотова Л. В. Нагальність формування професійно-комунікативної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.....	60
Попиченко С.С. Вплив ігрового матеріалу на перцептивний розвиток дошкільника.....	63
Семчук Б. І. Формування у дітей сучасної картини світу засобами інформаційно-комунікаційних технологій.....	67
Семчук С. І. Формування комп'ютерної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти засобами сучасних інформаційних технологій навчання.....	71
Скрипник Н. І Корекція особистісного становлення дітей дошкільного віку засобами арт-терапії	74
Дука Т.М. Формування готовності сучасного педагогічного фахівця до роботи з художньою літературою.....	77
Корінна Г.О. Соціально-педагогічний супровід сім'ї в дошкільному навчальному закладі.....	81
Підлипняк І. Ю. Психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку в умовах різновікової групи.....	84

Андрєєва А. П

студентка 3 курсу факультету дошкільної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

Петренко В. С.

студентка 3 курсу факультету дошкільної освіти, Київський національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, м. Київ

Андрєєва Т. Т.

кандидат філософських наук, доцент, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, м. Переяслав-Хмельницький

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З БІОЦЕНОЗОМ ВОДОЙМ

Природа, як світ, в якому дитина народжується, пізнає навколишню дійсність, саму себе, полегшує роботу і водночас ускладнює її, бо робить її багатограннішою.

В.Сухомлинський

Природа - джерело життєдіяльності людини. Однак упродовж тривалого часу відбувається руйнація життєтворчих основ, що загрожують знищенням не лише людині, а й всьому живому на Землі. Екологічні проблеми, низький рівень народжуваності, екологічні захворювання - найгостріша, найболючіша проблема сьогодення. В умовах екологічної катастрофи, що насувається на нашу планету, розв'язання цієї проблеми можливе тільки за умови формування принципово нового мислення - виховання екологічної культури особистості, і починати цю роботу слід з дошкільного дитинства. Особливо важливо ознайомити дітей з біоценозом водойм, адже від стану водних об'єктів залежить як життя людини, так і стан довкілля в цілому.

Водний біоценоз включає в себе сукупність живих істот – рослин, тварин, мікроорганізмів, які пристосувалися до спільного життя на певній території. Кожний організм живе в оточенні безлічі інших організмів, вступає з ними в найрізноманітніші стосунки як з негативними, так і з позитивними для себе наслідками і врешті не може існувати без цього живого оточення. В даний час

особливо несприятливо впливає на біоценози антропогенний фактор – вплив з боку людини, тому дітей слід знайомити дітей з закономірностями існування водного біоценозу і націлювати на полегшення антропогенного тиску на його існування.

Найоптимальнішими методами і формами роботи ми вважаємо екскурсії, заняття, спостереження, досліді, ігри, розв'язання мовних логічних завдань. Робота проводиться систематично, послідовно та з залученням родин вихованців. Спочатку доцільно провести екскурсію на водойму, попередньо ознайомивши дітей з правилами поведінки в природі: не галасувати, не забруднювати територію, не пошкоджувати живих організмів. В подальшому проводять серію занять на яких знайомлять дітей з рослинним світом, молюсками, рибами та іншими мешканцями водойми. Для цього використовують картини, художнє слово – вірші, казки, легенди, прислів'я та приказки, народні передбачення тощо. Можна використати мультфільми, кінофільми,

Доцільно залучити до співпраці батьків. Наприклад, перед проведенням заняття про рослини водойм запропонувати дітям разом з батьками підготувати цікаву інформацію про рослину, назва якої починається з тієї ж букви, що і ім'я дитини. Таким чином Катруся підготує розповідь про калину, а Петрик про подорожник. На занятті кожна дитина поділиться цікавою розповіддю. В кінці заняття вихователь може провести гру «Відгадай, хто я», під час якої діти за описом та іншими ознаками відгадують задуману рослину. В подальшому аналогічно проводять заняття для ознайомлення з рибами та іншими мешканцями водойми. Підсумкові заняття присвячують розповідям про те, що всі мешканці водойми можуть існувати лише тоді, коли водойма чиста і всі мешканці мають можливість задовольнити свої потреби. Для цього можна використати модель водойми на фланелеграфі. Біля водойми розміщують знайомі дітям рослини та тварин, а потім під час бесіди пропонують дітям розповісти, як зміниться життя при зникненні якоїсь рослини або тварини. Також доцільно обговорити, як зміниться життя, коли всі

будуть використовувати річку чи озеро як смітник. Можна також запропонувати дітям подумати, чи зможе прожити в такому довкіллі нетипова рослина або тварина – наприклад слон чи пінгвін, і що з ними може трапитись.

Для закріплення знань пропонують намалювати пейзаж, а потім з малюнків створити панно. Колективна робота зацікавлює дітей, і коли хтось забуває намалювати якийсь потрібний для біоценозу об'єкт, то на загальному панно він знаходиться на іншому малюнку. Для проведення роботи по ознайомленню дошкільників з водним біоценозом можна використати також екологічну стежину. В груповій кімнаті слід добре обладнати великий акваріум, як маленьку модель біоценозу. Також корисно зібрати наочний матеріал та колекцію об'єктів, які можуть збирати діти, а також їх батьки: річні і морські мушлі, гербарії, замальовки, фотографії. Велике значення має також створення бібліотечного фонду, де містяться енциклопедичні та художні видання про природу, доступні для розуміння дітей.

Зміст занять, які можна назвати поглиблено-пізнавальними, направлені на вияв і показ дітям зв'язку між рослинами, тваринами і водним середовищем. Тематика таких занять визначається низкою конкретних залежностей, які, як показали дослідження і практики дитячих садків, доступні розумінню та засвоєнню старшими дошкільниками. Це заняття, присвячені ознайомленню дітей з залежностями життя і росту рослин у водному середовищі (наприклад, ріст рослин під впливом течії).

Вище сказане не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребують можливості використання екологічних стежин в природу, а також розширення спектру методів, які варто використовувати в роботі, вивчення специфіки їх використання, виходячи з індивідуальних особливостей дітей.

Список використаних джерел:

- 1) Проскура О. В. Програма "Дитина" / О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко. – Київ: Освіта, 2016. – 288 с. – (3).
- 2) Яришева Н. Ф. Основи природознавства: Природа України / Н. Ф. Яришева. – Київ: вища школа, 2010. – 335 с.

Білан О.І.

*доцент кафедри початкової та дошкільної освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

З прийняттям нового Закону «Про освіту» відбуваються докорінні зміни в роботі не лише вчителя, а й вихователя закладу дошкільної освіти, адже його випускники невдовзі стануть школярами. Інновації відкривають досконаліші шляхи піднесення якості наукових досліджень та реального удосконалення практики.

З. Загв'язинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, методи, технології, а й той комплекс елементів, який несе у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти. Інноваційна освітня діяльність є процесом внесення нових елементів у традиційну систему освіти, зміну змісту компонентів моделі освітнього процесу з метою його трансформування або удосконалення, що характеризує індивідуальний стиль педагога. Така діяльність - це вищий ступінь педагогічної творчості, уведення нового в педагогічну практику. Оволодіння новими технологіями навчання вимагає насамперед готовності вихователя до перетворення самого себе.

Т. Поніманська окреслює види готовності до інноваційної педагогічної діяльності: ситуативну, творчу й авторську. Ці види готовності мають прогностично попередити інноваційну інертність у педагогічній практиці, а також підготувати педагогів до впровадження інноваційних підходів в освітню роботу з дітьми.

Зміни у власних формах, методах, стилі взаємодії з дітьми, переконаннях – це дуже складний процес, але без нього не можливо «побудувати» нового закладу дошкільної освіти. Інноваційна діяльність вихователів знаходить своє відображення у створенні закладів нового типу, в розробці і введенні елементів

нового змісту освіти, нових освітніх технологій, зміцненні зв'язків практики з наукою, зверненні до світового педагогічного досвіду.

Результати аналізу наукових джерел доводять, що більшість авторів (Т. Демиденко, Н. Клокар) доводять, що первинною функцією інноваційної діяльності є внесення змін до освітнього процесу шляхом пошуку, розроблення та впровадження педагогічних нововведень.

До основних понять інноваційного процесу відносять проведення нестандартних занять, проектну діяльність, навчання з допомогою мультимедійних технологій, музейну педагогіку, запрошення діячів культури, мистецтва, народних майстрів на заняття тощо.

Більшість занять в закладах дошкільної освіти проводять інтегровано, коли одна тема розкривається з допомогою різних напрямків роботи. На заняттях використовують авторські, альтернативні педагогічні технології: технологію психолога – педагогічного проектування Тамари Піроженко, ТРВЗ Г. Альтшуллера, методику використання схем моделей для навчання дітей описовим розповідям (Т. Ткаченко), палочки Кюінезера, здоров'язбережувальну технологію М. Єфименка, яка відображена в програмі «Театр фізичного виховання і оздоровлення дітей» тощо. Такі заняття забезпечують оптимальну активність дошкільників та сприяють кращому засвоєнню теми. Наприкінці заняття дітям пропонують сказати ключові поняття теми, нову інформацію, про яку вони дізналися, що на занятті сподобалося чи навпаки, не сподобалося, просять аргументувати свої думки. Інтегровані заняття не лише розвивають пізнавальну активність дітей, а й мовленнєву, адже вони вимагають самостійного викладу своїх думок, вміння мислити.

Застосування ІКТ на заняттях дає можливість провести його цікаво, а також допомагає реалізувати весь потенціал особистості. За рахунок використання комп'ютерних технологій надається можливість використання додаткового матеріалу, підвищується ступінь наочності, посилюється мотивація навчання, а разом з тим підвищується цікавість до засвоєння теми.

Значну роль у розвитку освіти у довіклі відіграє педагогічне проектування. Воно розглядається як феномен, що виник внаслідок взаємодії новітніх тенденцій у розвитку педагогічної теорії та інноваційної педагогічної практики.

Принципи проектування освітньої діяльності охоплюють: розвиток дошкільника в контексті особистісно – орієнтовного підходу, інтеграцію спілкування, пізнавальної, оцінно – контрольної та інших видів діяльності дитини, взаємодію професійного, особистісного досвіду педагога й досвіду дитини, співтворчість і співпрацю всіх суб'єктів освітньої діяльності.

Одним з інструментів педагогічного проектування є моделювання, яке часто використовується на заняттях. Модель освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти є взаємодією зовнішніх і внутрішніх компонентів, змістовно пов'язаних завдяки дотриманню певних умов: наявності базису середовища для всіх видів діяльності дитини, свободи вибору діяльності і переходу від однієї до іншої, гнучкості стосовно взаємодії та творчості як з боку дитини, так і з боку дорослого.

Ознакою сучасності є залучення до інноваційного процесу не лише окремих педагогів, а й педагогічних колективів. Це спонукає працівників закладів дошкільної освіти до пошуку оптимальних шляхів впровадження інноваційної діяльності, спрямованої на удосконалення освітнього процесу.

Інноваційна діяльність – це вимога часу, яка спрямована на оновлення змісту освіти, методів, форм навчання і виховання, розроблення й впровадження нових і поширення наявних педагогічних систем. Вони спрямовані на зміни й оновлення усіх компонентів освіти і сприяють покращанню результатів освітнього процесу.

Бутенко О. Г.

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань*

МІСЦЕ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Наразі головним спрямуванням сучасної вищої педагогічної освіти є підготовка творчої особистості педагога, адаптованого до загальноєвропейських стандартів, що забезпечується на засадах директив Міністерства освіти і науки України та з урахуванням вимог Європейської кредитно-трансферної системи. Це зумовлює необхідність самовдосконалення дошкільного педагога як фахівця та особистості. Вже в період навчання в університеті важливо забезпечити відкритість студентів інноваціям, розвитку їхнього уміння застосовувати сучасні методи й засоби дошкільної освіти, спрямовувати навички педагогічної рефлексії. Відтак, самі реалії сьогодення змушують шукати нові шляхи і форми підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, формування їхніх професійних умінь і навичок, особистісних якостей у процесі теоретичної та практичної підготовки.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини – єдиний у регіоні вищий заклад освіти IV рівня акредитації, що здійснює підготовку кадрів за повним спектром педагогічних спеціальностей. До складу університету входять один інститут та одинадцять факультетів.

Перевагами університету є якісна освіта; потужна матеріально-технічна база; навчання за державним замовленням; можливість навчатися за двома напрямками; наукова робота (магістратура, аспірантура, докторантура); підготовка іноземних громадян; довузівська підготовка; комфортабельні гуртожитки; спортивний комплекс; наявність військової кафедри; стажування за кордоном; подальше працевлаштування тощо.

Факультет дошкільної та спеціальної освіти (заснований у 1992 році) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини – центр підготовки педагогічних кадрів для національної системи дошкільної та спеціальної освіти. Серед випускників факультету – професори та доценти вищих закладів освіти, провідні спеціалісти відділів освіти, завідувачі та методисти дошкільних закладів освіти Черкащини та інших областей України.

Підготовку педагогічних кадрів з вищою освітою для дошкільної ланки здійснюють три кафедри – кафедра дошкільної освіти (випускова кафедра), кафедра психології та педагогіки розвитку дитини, кафедра спеціальної освіти – відповідно до освітніх програм підготовки бакалавра і магістра як на денній, так і на заочній формах навчання.

Підготовка бакалавра на базі повної загальної середньої освіти триває 3 роки 10 місяців, на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» – 1 рік 10 місяців; підготовка магістра – 10 місяців.

Зміст педагогічної освіти зі спеціальності «Дошкільна освіта» для усіх освітніх ступенів визначається стандартами вищої освіти і передбачає гуманітарну, фундаментальну, психолого-педагогічну, науково-предметну та практичну підготовку.

Зусилля викладачів факультету спрямовані на формування фахівця нового типу – мислячого, ініціативного, всебічно обізнаного, творчого, що вбачається можливим завдяки введенню завтрашнього вихователя вже під час навчання в умови, наближені до його майбутньої професійної діяльності. Ці завдання вирішуються під час практичної підготовки, що передбачає проходження навчальних та виробничих педагогічних практик, починаючи з третього семестру.

Педагогічна практика студентів факультету забезпечує можливість поєднати одержані теоретичні знання з практичною організацією освітнього процесу в закладах різних типів освіти. Вона передбачає можливості для самостійної педагогічної діяльності студентів, прояву їхнього творчого потенціалу, стимулює зв'язок цієї діяльності з науково-дослідною роботою,

професійною освітою, самоосвітою. Провідними завданнями педагогічної практики є формування професійних якостей особистості майбутнього фахівця, які відповідають вимогам Державних стандартів вищої освіти в Україні; виховання у студентів любові та поваги до професії педагога; формування професійних умінь і навичок, необхідних для успішного здійснення навчально-виховної роботи в дошкільному закладі освіти, навчально-виховному комплексі, школі, ліцеї, гімназії, вузі; закріплення теоретичних знань, отриманих студентами при вивченні психолого-педагогічних дисциплін; ознайомлення студентів із сучасним станом навчально-виховної роботи у різних типах освітніх закладів, із передовим педагогічним досвідом та інноваційними технологіями в освіті.

Форми, тривалість і строки проведення педагогічних практик визначаються для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня відповідно до стандартів вищої освіти зі спеціальності «Дошкільна освіта». До кожного виду практики розроблені та затверджені програми. До змісту програм входять загальні положення; завдання педагогічної практики; зміст педагогічної практики (організаційна, навчально-методична та виховна робота); конкретизовані завдання, виконання яких сприятиме формуванню у студентів педагогічних умінь і якостей; методичні рекомендації щодо виконання певних обов'язків студентами-практикантами та дотриманням правил безпеки життєдіяльності під час організації та проведення педагогічного процесу з дітьми; орієнтовний графік роботи студентів у I та II половини дня; вказівки щодо ведення педагогічної залікової документації; вказано кваліфікаційні вимоги щодо професійних знань і вмінь студентів.

Керівниками практик призначаються висококваліфіковані викладачі, що мають відповідну освіту та значний педагогічний досвід роботи в установах освіти.

Спільними зусиллями відділів освіти та факультету дошкільної та спеціальної освіти здійснено ретельний відбір та створено ефективну мережу

баз практик. Виробнича педагогічна практика студентів випускних курсів проводиться, зазвичай, за місцем майбутнього працевлаштування випускників.

Факультет дошкільної та спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини проводить належну навчальну, наукову й виховну роботу щодо надання якісних освітніх послуг, навчально-методичного та кадрового забезпечення. Активно впроваджуються новітні технології навчання із глибоким опануванням кредитно-трансферної системи.

Загалом інформатизація навчального процесу здійснюється стрімкими темпами і вимагає суттєвої модернізації навчальної діяльності. Як результат, актуальність використання педагогічних програмованих засобів у навчанні є фактом беззаперечним. Тому робота у цьому напрямі триває.

Список використаних джерел:

1. Засоби діагностики якості вищої освіти / О. Г. Бутенко, С. С. Попиченко, Н. В. Рогальська та ін. – Умань, 2016. – 24 с.
2. Кушнір В.М. Методичні настанови до педагогічної практики студентам за вимогами кредитно-модульної системи [для студентів вищих закладів освіти напрямку підготовки «Дошкільна освіта»] / В.М. Кушнір, С. С. Попиченко. – Умань : ПП Жовтий, 2015. – 115 с.
3. Попиченко С. С. Педагогічна практика студентів спеціальності «Дошкільне виховання»: навчально-методичний посібник / С. С. Попиченко, Н. В. Рогальська. – Умань : ПП Жовтий, 2016. – 116 с.

Гаврилюк С. М.

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри дошкільної
освіти, Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини, м. Умань*

АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Головною умовою творчої самореалізації вихователя дошкільного навчального закладу є його високий професіоналізм, особистісна зрілість та творчий стиль діяльності. Реалізація креативності дітей дошкільного віку потребує творчого педагога, з високим рівнем професіоналізму, педагогічної майстерності, самосвідомості, професійної готовності до педагогічної творчості.

Серед нових наукових напрямів, які дають змогу ефективно вирішити дану проблему, вчені виділяють акмеологічний підхід. Провідні науковці в галузі акмеології (Н. В. Кузьміна, А. О. Деркач, Ю. О. Гагін, С. С. Пальчевський, З. Ф. Сіверс, Г. І. Хозяїнов та інші) сутність акмеологічного підходу вбачають у «здійсненні комплексного дослідження та відновлення цілісності суб'єкта, що проходить ступінь зрілості, коли його індивідуальна, особистісна та суб'єктно-діяльнісна характеристики вивчаються в єдності, у всіх взаємозв'язках для того, щоб сприяти його досягненню вищих рівнів, на які може піднятися кожен» [2, с. 30].

Акмеологічний підхід до освіти спрямований на самовдосконалення людини в освітньому середовищі, її саморозвиток, на поступ дитини й дорослої людини від однієї вершини до іншої, на досягнення «акме» в її творчості і здоров'ї, у розвитку всіх її життєвих сил. Акмеологічний підхід конкретизує ідеї гуманізації освіти і створює основу нової, сучасної ідеології виховання [1, с. 37].

«Проблеми акмеології є сучасними, перспективними, необхідними в умовах світової глобалізації, оскільки акмеологія – наука про вищі досягнення в

розвитку Людини, яка розглядається як суб'єкт життєдіяльності, здатний до самоорганізації життя і професійної діяльності, осягнення власної людської якості у вищому вимірі – Духовності. Останнє сприяє формуванню нового мислення, світосприймання, що, в свою чергу, забезпечує прогрес у суспільстві» [1, с.37].

Базовими акмеологічними категоріями є професіоналізм особистості, її фахова компетентність, особистісно-професійний розвиток. Наріжним каменем такого підходу є поняття професіоналізму і творчості, – що є основними категоріями педагогічної та загальної акмеології.

Н. В. Кузьміна визначає професіоналізм як сукупність стійких властивостей особистості в діяльності, індивідуальності спеціаліста, що задовольняють вимоги професії. Однак професіоналізм, як стійка властивість особистості, за переконанням автора, формується в процесі професійної освіти [3, с. 36].

Найвищим рівнем професіоналізму педагога є оволодіння професією, педагогічна майстерність, самоактуалізація педагога та педагогічна творчість. Від багатого творчого потенціалу як підсвідомого процесу залежить рівень творчої самореалізації і саморозвитку особистості. Отже, головним джерелом її розвитку є творчий потенціал, який реалізується у творчому зусиллі, а провідним мотивом – прагнення до самоактуалізації і саморегуляції [4, с.144]. Він не є вродженим, його не можна набути в процесі освіти, як знання, вміння, навички. Від вроджених здібностей психофізіології людини творчий потенціал залежить тільки певною мірою, але його актуальний стан залежить від цінностей самої людини, від її внутрішніх зусиль задля культивування у собі творчої потенції [4, с.144].

С. Ю. Степанов творчий потенціал розглядає як психоенергетичну напругу, що виникає між устремліннями, можливостями та реальним життям людини. Він реалізується у рефлексивно-творчому зусиллі, тобто в зусиллі, спрямованому на досягнення раніше недосяжного, на реалізацію того, що до

даного моменту не було реалізоване, на устремління за межі самого себе [6, с. 148].

А. О. Деркач виокремив такі характеристики творчого потенціалу особистості: творча спрямованість професійних інтересів; потреба у новаторській діяльності, схильність до інновацій; високий рівень загального та деяких спеціальних видів інтелекту; схильність до формування асоціативних зв'язків, розвинута уява; сильна волева регуляція поведінки та діяльності; самостійність; вміння управляти своїм станом, в тому числі стимулювати свою творчу активність [2, с. 148].

Вважаємо, що виокремлені вченим акмеологічно-особистісні параметри стають константою, що визначає професіоналізм майбутнього фахівця дошкільної освіти. Перераховані характеристики творчого потенціалу майбутніх вихователів формуються здебільшого в рамках системи вищої освіти, коли студент розвиває необхідні професійні якості, інтереси, педагогічні здібності, необхідні для педагогічної творчої діяльності в сучасному дошкільному навчальному закладі.

Таким чином, важливо створити організаційно-педагогічні умови для розкриття творчого потенціалу майбутніх фахівців дошкільної освіти. Для розвитку креативності майбутніх педагогів В. О. Сластьонін і Л. С. Подимова пропонують створити нерегламентоване середовище, що характеризується демократичними відносинами і наслідуванням творчої особистості. Розвиток креативності педагога відбувається під впливом мікросередовища і наслідування через формування системи мотивів і особистісних властивостей (нонконформізм, незалежність, мотивація самоактуалізації). У ході професійного становлення педагога величезну роль відіграє професійний зразок – особистість фахівця, на яку орієнтуються студенти [7, с. 187].

Цінною в контексті вищесказаного є думка С. О. Сисоевої, яка центральною ланкою педагогічної творчості визначає взаємодію, в якій студенти і викладач виступають суб'єктами творення розвивального навчального середовища, формування пізнавальних потреб та інтересів

студентів, вибору засобів реалізації поставлених завдань, контролю і самоконтролю. Таку педагогічну взаємодію науковець розглядає як співпрацю, в якій відбуваються взаємозумовлені та взаємопов'язані процеси розвитку творчого мислення її суб'єктів [5, с. 53].

Відтак, основним завданням вищої школи у професійній підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку має бути створення необхідних організаційно-педагогічних умов для особистісного, професійного та творчого зростання майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Данилова Г. С. Теоретичний аналіз професіоналізму суб'єкта діяльності в контексті акмеології / Г. С. Данилова // Освіта і управління. – 2008. – № 1. – С. 35–46.
2. Деркач А. А. Акмеологическая культура личности: содержание, закономерности, механизмы развития / А. А. Деркач, Е. В. Селезнева – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЕК», 2006. – 496 с.
3. Кузьмина Н. В. Предмет акмеологии / Н. В. Кузьмина. – СПб.: Политехника, 2002. – С. 36-38.
4. Овсянецька Л. Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма / Л. Овсянецька // Соціальна психологія. – 2004. – № 2. – С. 140–145.
5. Сисоєва С. О. Концептуальні засади педагогічної творчості / С. О. Сисоєва // Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми теорії і практики підготовки вчителя – вихователя – викладача: матеріали Всеукраїнської науково-практ. конф. (Київ, 2005 р). – К. : НПУ, 2005. – С. 144.
6. Степанов С. Ю. Рефлексивная практика творческого развития человека и организаций / С. Ю. Степанов. – М.: Наука, 2000. – С.148-149.
7. Слостенин В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность. М. : Магистр, 1997. – 224 с.

Голуб Н. П.

*кандидат біологічних наук, доцент
кафедри спеціальної освіти,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань*

ОСОБЛИВОСТІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Сьогодні Україна перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень, обравши шлях національного відродження, цивілізованої, соціально зорієнтованої економіки та побудови нового громадянського суспільства.

У період становлення України як суверенної держави проблема патріотичного виховання підростаючого покоління набуває особливої актуальності. Суверенній Україні потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію. Виховати таких особистостей можна за умови розвитку національної освіти, в якій система виховання та навчання ґрунтується на ідеях народної філософії, засадах української етнологічної педагогіки, народознавства, основах християнської релігії, наукової педагогічної думки та родинного виховання [3].

В умовах становлення української держави формуванню патріотичних почуттів належить пріоритетна роль. Про це свідчить низка державних документів: Закон України «Про дошкільну освіту», Указ президента «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян» від 27 квітня 1999 року, Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.), «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави» тощо.

Питаннями патріотичного виховання займалися такі видатні українські діячі як В. Антонович, М. Драгоманов, С. Русова, І. Огієнко, Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, М. Грушевський, В. Сухомлинський, Б. Чижевський, К. Чорна та інші [2, 3, 4].

Незважаючи на багатоплановість досліджень, спеціальних праць, предметом вивчення яких було б формування патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку на сьогодні недостатньо. Сучасна освіта ще не змогла до кінця подолати негативні стереотипи, притаманні попередній системі виховання, не поставила особистість у центр виховної системи. У закладах спеціальної освіти наразі відсутні цілісність і систематичність в організації патріотичного виховання.

Проведені дослідження свідчать про те, що у дітей із затримкою психічного розвитку спостерігається досить низький рівень формування патріотичних почуттів.

Ми запропонували комплекс засобів для формування патріотичних почуттів у старших дошкільників. Розроблена нами методика формування патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку із затримкою психічного розвитку базувалась на створенні відповідного розвивального середовища в умовах спеціальної школи, яке б сприяло розвитку особистості дитини на основі народної культури з опорою на краєзнавчий матеріал і яке б дало змогу забезпечити потребу в пізнанні його за законами моральності.

Важливим етапом формування патріотичних почуттів, на нашу думку, є насичення предметно-просторового середовища, в якому перебуває дитина в умовах спеціального навчального закладу, предметами українського декоративно-прикладного мистецтва та народного побуту: народними іграшками, керамікою, витинанками, рушниками, вишиванками тощо.

Вивчення фольклору допомагає розвинути творчі нахили дошкільників, спонукає їх до пізнавальної активності, є запорукою виховання любові до рідної української мови, до рідної природи. Все, що закладається дітям у

старшому дошкільному віці, визначає в подальшому успіх процесу формування особистості, її світогляду і загального розвитку.

У процесі реалізації власної програми ми знайомили дітей із символами нашої країни, розповідаючи, що у кожній країні є свій прапор, герб та гімн. Ми опирались на те, що основними педагогічними умовами, які забезпечують ефективність засвоєння дітьми знань про державні символи, є виховання дітей засобами національних традицій; комплексний підхід до використання українських традицій; врахування психологічних та індивідуальних особливостей дітей; емоційність виховання та доступність інформації про державні символи [1].

Реалізацію громадянських цінностей ми здійснювали також і через природознавчий напрям навчально-виховного процесу. Краєзнавча діяльність дошкільників створює умови для засвоєння регіональних особливостей місця проживання. Завдяки цьому старші дошкільники усвідомлюють себе як частину нації, в них виховується любов до рідного краю.

Отже, ефективність патріотичного виховання у старших дошкільників забезпечується низкою психолого-педагогічних умов які враховують сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти. Змістовні компоненти запропонованої методики національного, природознавчого і народознавчого напрямків містять у собі великий потенціал для реалізації патріотичного виховання старших дошкільників із затримкою психічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі : Навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. □ 2-е вид., перероб. і доп. □ К. : Вища шк., 2002. □ 407 с.

2. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / Вибр. твори. В 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1979. – Т. 1. – С. 59–218.

3. Чижевський Б. Г. Актуальні проблеми побудови національної системи виховання в умовах державотворчого процесу в Україні / Б. Г. Чижевський // Цінності освіти і виховання. Науково-методичний збірник // За заг. ред. О. В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 79–83.

4. Чорна К. І. Патріотизм – духовна цінність молодих громадян України / К. І. Чорна // Цінності освіти і виховання. Науково-методичний збірник / За заг. ред. О. В. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 209–212.

Єнгаличева І. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси*

Панченко О. О.

*здобувач кафедри дошкільної освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси*

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ПРОГРАМ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОСТОРУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЧЕРКАЩИНИ

У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти все більшого розмаху набуває процес упровадження інновацій в усі сфери життя закладів дошкільної освіти, незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності. Оновлюється зміст дошкільної освіти, розробляються нові програми, складається нова система взаємодії дошкільних закладів із зовнішнім освітнім середовищем.

Освітній процес у дошкільних навчальних закладах Черкащини організовано згідно нормативно-правової та навчально-методичної бази дошкільної освіти України. Нині, на теренах Черкаської області окрім чинної освітньої програми «Дитина», активно використовуються різні традиційні, експериментальні й авторські програми і підходи у роботі з дітьми дошкільного віку. Вивчення науково-методичної бази, власний педагогічний досвід та бесіди із методистами дитячих навчальних закладів допомогло нам виділити

найпоширеніші авторські програми й підходи, які використовуються в ДНЗ Черкащини.

Незаперечним нині є актуальність використання в ДНЗ Черкаської області програми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина». Згідно даної програми під час занять з патріотичного виховання використовують методи активного навчання (рольові та ділові ігри), що ґрунтуються на взаємодії дітей під час самостійного оволодіння знаннями [3, с. 18]. Такі заняття спрямовані на формування у дітей ціннісного ставлення до свого народу, Батьківщини, держави, а також формування національної свідомості, гідності й патріотизму [3, с. 5].

У дошкільних навчальних закладах Черкащини значну увагу звернено на розвиток моральної сфери особистості. Це завдання реалізується згідно Базового компоненту дошкільної освіти, освітньої програми «Дитина» та авторської програми «Скарбниця моралі» розробленою професором Л. Лохвицькою. Особливістю програми є синхронне (паралельне і одночасне) застосування програмних завдань викладених у різних чинних програмах, таких як «Дитина», «Я у Світі», «Впевнений старт», «Українське дошкілля». Програмою «Скарбниця моралі» передбачено організацію групової й індивідуальної форм роботи з дошкільниками та співпрацю ДНЗ з батьками. За представленою авторською програмою працюють як дошкільні навчальні заклади, так і альтернативні заклади дошкільної освіти (центр розвитку дитини «Разом», групи для дітей з особливими потребами ДНЗ № 60 «Ялинка», Черкаський навчально-реабілітаційний центр Черкаської обласної ради) [4, с. 13].

Головним завданням дошкільних навчальних закладів є збереження здоров'я дітей. Формування у дітей знань про основи здоров'я та безпеку життєдіяльності реалізується за допомогою авторської програми Л. Лохвицької «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Особливістю використання програми в ДНЗ Черкащини є поступовість формування у дітей знань про основи здоров'я та безпеку життєдіяльності, умінь і навичок раціональної

поведінки щодо збереження здоров'я, життя та безпеку особистості в середовищі проживання.

Унікальний самотутній Черкаський край має свою багату невичерпну скарбницю науки, пісенно-музичної, художньої творчості, мистецтва тощо. І воно не дивно, адже ще з дитинства діти долучаються до творчості. Відтак, у дошкільних навчальних закладах області, центрах розвитку дитини, групах короткотривалого перебування й навіть у гуртковій роботі ДНЗ широко впроваджується парціальна програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості», розроблена Р. М. Борщ. Згідно даної програми, заняття з художньо-естетичного розвитку є диференційованим (відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дошкільників, урахування думки батьків). Основну увагу акцентовано на виявленні та розвитку художніх і творчих здібностей дітей [1, с. 5].

Дошкільна освіта Черкащини слідкує за інноваціями у дошкільлі. Відтак, на початку 2017 року на основі варіативної складової освітньої програми «Дитина» було представлено нову авторську програму «Шаховими стежинами». Сьогодні зміст цієї програми масово почали використовувати в Уманському районі Черкаської області. Згідно даної програми, дошкільники вивчають назви шахових фігур, правила гри, ходи фігур, навчаються грати на шаховій дошці. Систематична гра в шахи сприяє розвитку у дітей логічного та абстрактного мислення, пам'яті, уваги, вміння оцінювати ситуацію та приймати рішення.

У різних районах Черкащини, зокрема у Золотоніському та Канівському районах для розвитку, навчання й виховання дітей дошкільного віку активно впроваджується додаткова авторська програма соціально-фінансової освіти «Афлатот». Дана програма допомагає дошкільнятам усвідомити своє «Я» і як слід взаємодіяти з іншими людьми, надихає дітей вивчати свої права і обов'язки, вчить планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, оцінювати наявні можливості, формує підприємницькі здібності, а також акцентує увагу на ролі сім'ї та сімейних цінностей у вихованні.

Після підписання Україною документу ООН «Стратегія освіти для сталого розвитку» (у 2005 р.) у Черкаській області набула поширення авторська програма «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку», філософсько-педагогічною платформою якої є гуманістична та емпатермент-педагогіка.

Нині, програма сталого розвитку розцінюється як стратегічна альтернатива формування всебічно розвиненої особистості на засадах гуманістичної педагогіки й широко апробується у ДНЗ Черкаської області, зокрема значного поширення набула в містах Золотоноша та Черкаси.

Дана програма орієнтована на формування у дітей мотивації до дій і моделей поведінки на основі принципів сталого розвитку [2, с. 16]. Відповідно до цього здійснюється реалізація таких основних завдань: 1) усвідомлення дітьми дошкільного віку необхідності збереження ресурсів Землі та власної відповідальності за майбутнє суспільство та стан навколишнього середовища; 2) Формування моделі поведінки дитини відповідно до сталого розвитку; 3) розвиток у дітей вміння усвідомленого вибору способу власного життя [2, с. 16].

За допомогою систематичних спостережень за дітьми, ми виявили, що реалізація програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» сприяє формуванню емоційно-ціннісного ставлення дошкільників до навколишнього середовища, формування моделей поведінки на основі принципів сталого розвитку, а також правильний світогляд та бережливе ставлення до навколишнього середовища. Незважаючи на те, що програма є експериментальною вихователі та методисти переконані у її дієвості.

Отже, дошкільна освіта Черкащини невпинно рухається вперед й активно долучається до створення та використання традиційних, експериментальних, авторських програм і підходів.

Список використаних джерел:

1. Борщ Р. М. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р. М. Борщ, Д. В. Самойлик. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 72 с.

2. Гавриш Н. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун; за заг. ред. О. Пометун. – Дніпропетровськ : «ЛІРА», 2014. – 120 с.

3. Каплуновська О. М. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. М. Каплуновська, І. І. Кичата, Ю. М. Палець; за наук. ред. О. Д. Рейпольської. – Тернопіль : Мандрівець, 2017. – 72 с.

4. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі» / Л. В. Лохвицька. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 128 с.

Журавко Т.В.

*магістр 502 групи факультету
дошкільної та спеціальної освіти*

Дука Т.М.

*Науковий керівник: кандидат
педагогічних наук, старший
викладач кафедри психології та
педагогіки розвитку дитини
Уманський державний
педагогічний університет
мені Павла Тичини, м. Умань*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ В ДОШКІЛЬНИКІВ ПЕРШООСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

Бути патріотом – значить відчувати себе невід’ємною частиною Вітчизни. Це складне почуття виникає ще в дошкільному віці, коли закладаються основи ціннісного ставлення до навколишнього світу, і формується в дитині поступово, в ході виховання любові до своїх ближніх, до дитячого саду, рідних місць, рідній країні.

Одне з чільних місць у сучасній педагогічній системі відводиться національному вихованню, яке згідно з положеннями Національної доктрини розвитку освіти, «...має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей та молоді, забезпечувати всебічний розвиток, гармонійність та цілісність особистості,

розвиток її здібностей та обдаровань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури...». Така постановка питання націлює нас на розуміння тієї істини, що патріотами не стають у зрілому віці. Почуття любові до батьківщини, поваги до свого народу, його історії, усвідомлення себе часткою великої і давньої нації мають формуватися з самого раннього дитинства, «вбиратися з молоком матері». В Україні розроблена науково обґрунтована Концепція дошкільного виховання, яка й визначає основну його мету. Її загальні положення знайшли відображення в Законі України «Про дошкільну освіту» (2017 р.) Зокрема, в ньому зазначається: «Одним із основних завдань дошкільної освіти та виховання є формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, пізнавальної активності; виховання у дітей шанобливого ставлення до родини, Батьківщини, поваги до народних традицій та звичаїв, рідної та державної мови, національних цінностей Українського народу» [5].

Відповідно до цього були визначені завдання виховання. З поміж інших, наголошується на необхідності формування особистості в контексті рідної культури, мови як емоційного природного середовища дитини; відновлення престижу української мови, державної мови суверенної України; формування творчої індивідуальності на національній основі. Базовим етапом формування у дітей любові до Батьківщини необхідно вважати накопичення ними соціального досвіду життя в своєму місті, засвоєння певних усталених норм поведінки, взаємовідносин, залучення дитини до світу його культури. Любов до Вітчизни починається з любові до своєї Малої Батьківщини – місця, де людина народилася.

Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідності – віддати життя за її свободу і незалежність, людина не може бути громадянином. Як синтетична якість, патріотизм охоплює емоційно-моральне, дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної землі, своєї нації, матеріальних і духовних надбань суспільства [2, с. 22].

Патріотизм як моральна якість має інтегральний зміст. З огляду на це в педагогічній роботі нашого дошкільного закладу поєднано ознайомлення дітей з явищами суспільного життя, народознавство, засоби мистецтва, практична діяльність дітей (праця, спостереження, ігри, творча діяльність та ін.), національні, державні свята.

Згідно з висновками психологів (Г. Бреслав, Л. Долинська, Т. Кричковська, В. Мухіна З. Огороднійчук, О. Скрипченко та ін.), уже в старшому дошкільному віці дитина має високий рівень розумового розвитку, а також великі пізнавальні резерви. Саме тоді в неї в основному завершується процес оволодіння мовленнями, розвивається його звукова сторона.

Дитина цього віку може переповісти прочитану розповідь або казку, описати картину, передати свої враження про побачене. Інтенсивно зростає її словниковий запас. У дошкільному віці під впливом навчання й виховання здійснюється сенсорний розвиток дитини (відбувається вдосконалення відчуттів, сприймання, наочних уявлень). У старших дошкільників добре розвинена уява. Вона починає набирати творчого характеру. Діти здатні створювати образи. У них уже розвинене цілеспрямоване сприймання, довільна пам'ять, діти вміють аналізувати й узагальнювати предмети, встановлювати мету [3, с. 9-10].

Отже, дошкільне дитинство є надзвичайно важливим періодом у становленні особистості. Саме в цей час формуються фундаментальні якості людини, основи світосприйняття, ставлення до себе та свого місця в світі. Це стає можливим завдяки інтенсивному розвитку фізіологічних та психологічних якостей дітей у цей віковий період (відбувається становлення мовленнєвої діяльності, мислення, уяви).

Саме в період дошкільного дитинства закладаються основи свідомості і самосвідомості (дитина усвідомлює суспільні цінності, починає керуватися в своїй поведінці моральними нормами). Зокрема, цей час є найсприятливішим для формування в неї першооснов національної самосвідомості (етнізація), які включають усвідомлення своєї приналежності до нації, пробудження любові та

поваги до національної мови, традицій, символіки, зародження фундаментальних рис національного характеру [1, с. 107].

Список використаної літератури:

1. Бех І. Виховання особистості: У 2-х кн. Кн.1.: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. видання. – К., 2003.
2. Боришевський М. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості // Цінності освіти і виховання особистості: Наук.-метод. зб. – К., 1997. – С. 21-25.
3. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави: студії виховання // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 9-14.
4. Жадан І. Проблеми громадянської освіти // Педагогічна газета. – 1999. – №11. – С. 2-10.
5. Закон України Про освіту від 05.09.2017 № 2145-VIII.

Іщенко Л.В.

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри дошкільної
освіти, Уманський державний
педагогічний університет імені
Павла Тичини, м. Умань*

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У КОЛЕКТИВІ ОДНОЛІТКІВ

Нині розвиток креативності як здатності до творчості набуває особливої значущості, бо вона є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. Так, Базовий компонент дошкільної освіти [2] передбачає перехід дошкільної освіти до креативних технологій виховання й навчання, модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного

розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їхніх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних особливостей націлює науковців і практиків на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності, неповторного життєвого шляху дитини, на розвиток у дітей таких особистісних властивостей, як допитливість, ініціативність, самостійність, креативність.

Закладений у дошкільному віці потенціал до формування творчої індивідуальності дитини зумовлює забезпечення відповідної підготовки вихователів дошкільного навчального закладу.

Самобутність кожної дитини розкривається у дитячому «суспільстві» серед товаришів. Дитина буде відчувати себе комфортно тільки там, де її цінують, люблять, розуміють, захищають. Таким суспільством є колектив, де панують моральні взаємини. У групі, яка не є колективом, дитина навряд чи знайде підтримку і розуміння, отримає гідну оцінку і визнання, оскільки в умовах групової взаємодії вона обумовлена завданнями і метою спільної діяльності.

Відтак, вважаємо, що спеціальна організація спільної діяльності в умовах педагогічного супроводу може виступати засобом розкриття найважливіших унікальних індивідуальних якостей кожної дитини з опорою на її творчі нахили та здібності.

Сприятливі умови для розвитку креативних якостей дитини створюються в колективних взаєминах, коли педагог у процесі спільної діяльності спирається на позитивні риси індивідуальності, здійснює педагогічну корекцію негативних рис. Наявність творчих нахилів, здібностей до різних видів дитячої діяльності робить дитину цікавим об'єктом спостережень і взаємин.

Різним аспектам творчості: сутності, процесу, творчим якостям і їх розвитку – присвячено великий масив філософської, психологічної, педагогічної літератури. Найбільшу популярність у дослідженні психології творчості в Україні за останні роки отримали праці Я. Пономарьова, Д. Богоявленської, В. Моляко, О. Матюшкіна, С. Сисоевої; у педагогіці індивідуальності – праці Л. Мільто, О. Пехоти; із проблеми загальних та

спеціальних здібностей – праці Є. Ігнат'єва, В. Крутецького, Н. Лейтеса, Б. Теплова; із психології та психофізіології індивідуальних відмінностей та здібностей – праці В. Мерліна, В. Небиліцина, В. Русалова та ін.

Формування творчої індивідуальності старшого дошкільника розуміємо як динамічний, неперервний, цілісний процес розвитку особистості, який передбачає накопичення певних властивостей: ініціативності, креативності, самостійності, винахідливості.

Актуальність вивчення проблеми розвитку творчості дитини визначається необхідністю пошуку шляхів і засобів перетворення творчих проявів у дитини у стійкі характеристики її діяльності та поведінки. У більшості дошкільнят творчість сама по собі не розвивається і не проявляється. Для повноцінного розвитку творчих здібностей необхідні певні умови.

Основним у навчанні творчості американський психолог Дж. Сміт вважає створення умов, що сприяють творчому розвитку. Він виділяє 4 групи таких умов [3]:

1 група. *Фізичні умови*, які передбачають наявність матеріалу для творчості і можливість у будь-яку хвилину діяти з ним.

2 група. *Соціально-емоційні умови*, які полягають у забезпеченні дорослими відчуття зовнішньої безпеки у дитини, коли вона знає, що її творчі прояви не отримають негативної оцінки.

3 група. *Психологічні умови*, які формується у дитини за рахунок підтримки дорослими її творчих ініціатив.

4 група. *Інтелектуальні умови*, які створюються шляхом вирішення творчих завдань.

Узагальнюючи умови, які необхідні для розвитку творчості старших дошкільників, дослідники виділили наступні:

- створення атмосфери емоційного благополуччя за рахунок наповнення життя дітей цікавим змістом;
- постійне включення ігрових прийомів, ситуацій;

- варіативність у всіх сферах життєдіяльності (форми, засоби і методи навчання, матеріали та інше);
- виключення формалізму, сухості, зайвого дидактизму;
- повага до творчості дитини (як до процесу, так і до результату);
- довіра до дитини, виключення зайвої опіки.
- загальною умовою розвитку здібностей та обдарованості є фізичне здоров'я і природна активність дитини;
- визнання своєрідності, унікальності періоду дошкільного дитинства, його особливої ролі у становленні особистості;
- увага, турбота, повага, любов до дитини є тією основою, на якій зростає її впевненість щодо своїх можливостей, інтерес до різних сфер навколишнього життя, здатність дивуватися, захоплюватися, пробувати, досліджувати, фантазувати, вигадувати, запитувати, шукати;
- самоповага й оптимістичний настрій дитини, підставою для якого є позитивні оцінки вихователем її дій і поведінки – необхідна умова її різнобічної активності у процесі якої розвиваються загальні і спеціальні здібності;
- особистісно зорієнтована модель взаємодії педагога та дітей;
- забезпечення умов і можливостей для приємного, змістовного спілкування у сім'ї і в дошкільному закладі;
- створення умов для індивідуальних занять;
- оптимальне поєднання навчання і творчих пошуків самої дитини – необхідна умова, за якої розвиваються інтерес до занять, пізнавальні, естетичні й етичні якості сприймання, гнучкість і нешаблонність мислення, вміння і здібності;
- для розвитку творчих здібностей головне значення має сам процес діяльності дитини – експериментування, а не прагнення отримати кінцевий результат;
- зацікавлене ставлення до дитячої творчості, сприймання її як цінності.

До найбільш поширених *методів* виявлення якостей творчої індивідуальності дітей відносяться *спостереження, аналіз продуктів*

діяльності, створення проблемних ситуацій, тести психодіагностування креативності, творчі завдання, психологічна діагностика.

Список використаних джерел:

1. Асмолов А. Г. Психология индивидуальности: методологические основы развития личности в историко-эволюционном процессе : уч. пособие / А. Г. Асмолов. – М. : Изд-во МГУ, 1986. – 96 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук ; авт. кол.: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. [та ін.]. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Guilford J. The nature of human intelligence / J. Guilford. – New York : Mc. Grew Hill, 1967. – 207 p.

Крошка С.А.

*викладач фізичного виховання
Відокремленого підрозділу «Лисичанський
педагогічний коледж Луганського
національного університету імені Тараса
Шевченка»*

АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Вимоги сучасності потребують переорієнтації змісту виховання підростаючого покоління, зміщення акцентів на створення умов для поступального, повноцінного, всебічного розвитку життєвої компетентної особистості дитини, зокрема і в інклюзивному просторі. Розвиток дошкільної освіти залишається одним із пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти [3].

Сучасними психологами і педагогами вивчаються умови, найбільш сприятливі для цілісного розвитку дитини як особистості, формування її

психічного здоров'я (О.Л. Кононко, В.К. Котирло, С.Є. Кулачківська, С. О. Ладивір, Л.Д. Мельник, З.П. Плохій). Проблему фізичного розвитку дітей дошкільного віку досліджують Е.С. Вільчковський, Н.В. Гавриш [1], Л.В.Лохвицька, М.А. Русова. Водночас залишається недостатньо вивченою проблема організації роботи інклюзивної інноваційної діяльності навчального закладу щодо підготовки фахівців дошкільної освіти.

Діяльність дошкільного закладу освіти неможлива без пошуку оптимальних форм організації інноваційної діяльності, зокрема і для дітей з особливими потребами. Право на освіту є одним з фундаментальних прав, прописаних у Загальній декларації про права людини (ст. 26), а також у різних міжнародних і національних конвенціях і законодавчих актах.

Лисичанський педагогічний коледж (ЛПК) має певний досвід щодо проблеми впровадження інклюзивної інноваційної діяльності щодо підготовки фахівців дошкільної освіти. Навчальний заклад виробив модель підготовки студентської молоді до роботи в інклюзивному середовищі. Провели 4 Всеукраїнські науково-практичні конференції «Надання освіти особам з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього простору» [2]; 2 регіональних семінари; видали 3 збірки статей, збірку матеріалів з досвіду роботи «Змінимо світ для дітей з особливими потребами»; постійно проводимо майстер-класи та тренінги тощо.

З метою розробки новітніх форм впровадження інклюзивної освіти в практику дошкільних закладів Луганщини викладачі ЛПК (Аль-Хамадані Н. Д., Сидоренко Н. М.) брали участь у Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Дошкільна інклюзивна освіта – актуальна потреба сьогодення» на базі Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (ЛОІППО), де показали педагогічний лайфхак «Інклюзивна модель педагогічного супроводу дошкільної освіти».

Викладачі коледжу Крошка С.А., Борисенко Л.Л. на освітньому форумі «Інноваційно-освітній простір навчальних закладів: науково-практичні

досягнення» (ЛОППО) поділилися досвідом роботи ЛПК щодо підготовки майбутніх фахівців Луганщини до роботи в інклюзивному середовищі.

На заняттях використовуємо вправи на релаксацію, елементи кінезіології, бестінг, мовленнєву гімнастику, східні сисмети оздоровлення, кольоротерапію, арт-терапію, пісочну терапію, танцювально-рухову терапію, сміхотерапію, казкотерапію тощо (викладачі Крошка С.А., Сидоренко Н.М., Борисенко Л.Л., Сліпецький В.П., Цвік О.С.).

Студентам пропонується використання елементів кінезіології, що сприяє розвитку розумових здібностей і фізичного здоров'я через певні рухові вправи.

Комплекс вправ тибетського оздоровлення активізує певні точки, підвищуючи рівень своєї енергії і покращуючи роботу органів, збільшується життєва сила організму.

Успішно використовуємо обладнання, призначене для профілактики плоскостопості та збереження правильної постави: доріжки з щільної тканини і вкладеними різними наповнювачами; з різними предметами; з мотузкою та вузликами тощо.

В роботі використовуємо подушки-пазли незвичайного дизайну та з наповнювачем: лікарські трави, крупи, кісточки різних розмірів та форм, камінці тощо. Вони не просто допомагають добре відпочити, але здатні зміцнювати здоров'я, покращувати настрій, прикрашати інтер'єр.

Націлюємо на тому, що необхідно використовувати мудри – особливе положення рук, що відновлює порушення в енерго-інформаційному обміні шляхом впливу на енергетичні потоки в нашому організмі або йога пальців.

Фішкою ЛПК є впровадження в роботу елементів каністерапії (Крошка С.А., Цвік О.С.). Собака позбавляє від дефіциту в спілкуванні, підвищує самооцінку, дозволяє стримати страх, депресію, напругу, знизити неуважність і мобілізувати рухові функції. Застосування каністерапії виправдано в роботі з нетовариськими, скутими, замкнутими дітьми, з дітьми, що страждають аутизмом, шизофренією.

Перед педагогами Лисичанського педагогічного коледжу стоїть завдання – організація роботи інклюзивної інноваційної діяльності навчального закладу щодо підготовки фахівців дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Гавриш Н.В. На шляху до оновлення. Про готовність педагогів до реалізації нової Програми / Гавриш Н.В. // Дошкільне виховання. – 2009. – №2. – С.7-10.
2. Крошка С.А. Підготовка майбутніх фахівців Луганщини до роботи в інклюзивному середовищі (з досвіду роботи) / Крошка С.А. / Система надання освіти дітям з особливими потребами в умовах сучасного навчального закладу : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Лисичанськ : ВП «ЛПК ЛНУ» – Лисичанськ : ФОП Пронькіна К.В. – 2016. – С.69-74.
3. Формування інноваційного простору дошкільної освіти: наук.-метод. посіб. / упоряд. Н. В. Любченко, О. А. Прокопенко; А. С. Виноградова за ред. Є. Р. Чернишової / Ун -т менедж. освіти НАПН України. – К., 2012. – Ч. 1. – 112 с.

Кушнір В. М.

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри дошкільної
освіти, Уманський державний
педагогічний університет імені
Павла Тичини, м. Умань*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВСТВА В ТРАДИЦІЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що осмислення вітчизняного досвіду батьківського виховання дітей, вивчення генези національної батьківської культури сприяє визначенню найбільш продуктивних напрямів трансляції передового виховного досвіду в умовах сучасного соціуму.

Парадигмальний підхід до вивчення вітчизняної педагогічної спадщини дозволяє зрозуміти логіку історичного розвитку ідеї батьківського виховання

дітей в Україні, а також детально розглянути характерні для цього розвитку протиріччя та шляхи їх вирішення.

Нині важливим є вивчення традиційних виховних цінностей українського батьківства, базовими з-поміж яких є: усвідомлення єдності сім'ї як цілісної спільності всіх її членів, пріоритет духовних орієнтирів буття над матеріальними, прагнення до вірного шлюбу і до гармонійної родини, дотримання національно-культурних основ родинного стилю виховання. Цінності, закладені ще у слов'янський період і здобули розвитку в наступні історичні епохи, лягли в основу національної виховної традиції. Тому на сучасному етапі особливого значення набуває звернення до історії українського сімейного виховання, що дозволяє відтворити педагогічний ідеал дитячо-батьківських взаємин, дбайливо викоханий українським народом впродовж його тисячолітньої історії.

Феномен батьківської культури, його тісний зв'язок з уже відомим в науці визначенням «педагогічної культури батьків», вивчали Н.Вахняк, А.Карасевич, З.Кісарчук, В.Кравець та ін. Однак категоріальне поле найбільш загального поняття «батьківська культура» набагато ширше, оскільки торкається не тільки питань необхідної педагогічної просвіти батьків, формування ціннісних батьківських орієнтацій, а й вивчає тип розподілу влади в сім'ї між батьками і дітьми і його вплив на процес формування особистості дітей, емоційну атмосферу дитячо-батьківських стосунків, а також на стратегію батьківської поведінки і батьківську відповідальність.

Мета нашого дослідження – виявити основи національної батьківської культури та охарактеризувати стан батьківської культури в суспільстві впродовж ХХ століття.

Батьківська культура визначається нами як інтегральна педагогічна категорія, що володіє сутнісною та змістовою складовими. Сутнісна сторона полягає у визначенні вихідного принципу, на якому базується теорія батьківської культури, що визначає зміст батьківського виховання. До змісту батьківської культури входять батьківські установки, погляди, знання,

уявлення, переживання, переконання, судження, цінності, ієрархія взаємин між батьками і дітьми, батьківська відповідальність, стратегії батьківської поведінки та ін.

Ця категорія набуває особливої актуальності в рамках сучасних досліджень, які передбачають виділення сімейного виховання в окрему галузь педагогічної науки. Батьківська культура характеризується як система батьківської діяльності, яка виділяє ступінь активності батька і матері в процесі виховання дітей у сім'ї. При цьому провідним становищем розуміння суті батьківської культури в педагогічній науці виступає ідея визнання батьківства як важливої особистісної та соціальної цінності, що продовжує національні сімені традиції.

Традиційно-народна батьківська культура має слов'янське коріння, вона ґрунтується на збереженому в колективній безсвідомості архетипів батька і матері як священних прабатьків всього сутнісного. Звідси виходить безумовна вимога до дітей шанувати своїх батьків і в усьому слідувати їх волі. Сутнісною основою традиційно-народної батьківської культури виступає необхідність соціалізації молодого покоління; змістовними компонентами є: авторитарний стиль батьківського виховання, скупість в прояві емоцій між батьками і дітьми (відкритий прояв любові до дітей можливий тільки з боку матері), усна передача знань про виховання дитини, відсутність уявлень про дитинство як особливий етап розвитку людської особистості з його унікальним внутрішнім світом, цінності батьківського виховання, орієнтованого на колективізм; відповідальність батьків за належне виховання своїх дітей. Батьківське виховання у традиційно-народній батьківській культурі розумілося як природний процес поступового залучення дитини до світу людських стосунків, характерності і праці за допомогою традиційних уявлень про сенс життя і колективного світогляду.

У першій половині XIX століття в руслі етико-гуманістичної батьківської культури намітився напрям, що тяжіє до створення нової виховної системи. Цей напрям характеризується розумінням природної сфери стосунків батьків і дітей,

а також визнання свободи особистості дитини як основи виховного процесу в сім'ї.

Впродовж ХХ століття відбулося певне переосмислення провідних парадигм батьківської культури. Увага педагогів була звернена до етико-гуманістичної парадигми, на яку покладались надії внутрішньої духовної зміни самої сім'ї та її членів для створення гармонійного суспільства правди і справедливості. При цьому авторитарна державна парадигма, при збереженні її зовнішнього, офіційного домінування також схилилася в бік певної гуманізації. Дотримання етико-гуманістичної парадигми можемо простежити у працях Е. Аркіна, А.Макаренка, В.Сухомлинського.

Водночас, впродовж ХХ століття поставало питання про відродження свободоцентричної парадигми батьківської культури. При цьому традиційно-народна парадигма при зовнішньому лояльному до неї ставленні з боку влади поступово згасала як живий досвід батьківського виховання; православна парадигма продовжувала штучно стримуватися. Свободоцентрична парадигма активно розроблялася у працях 70-80-х рр. Ш.А. Амонашвілі, М.Нікітина та ін.

Окрім етико-гуманістичної та свободоцентричної в 60-80-ті роки продовжувала набувати популярності соціалістична парадигма батьківської культури, яка впроваджувалася через велику кількість видань, часописів, книг, які розсилалися по бібліотеках СРСР.

Отже, генеза національної батьківської культури проходила через певні етапи та залежала від історико-політичних, соціально-економічних та культурологічних чинників.

Список використаних джерел:

1. Грицай Л. А. Социальное измерение современного родительства // Вестник Института социологии – 2011. № 2. – С. 187-201

Лозинська С.В.

доцент кафедри початкової та дошкільної освіти Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

КОМП'ЮТЕР ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Сучасне життя характеризується стрімким зростанням кількості та значення інформації. Освіта є активним споживачем інформації, але вона ж сприяє її накопиченню та розповсюдженню. Інформаційна епоха диктує свої закони і висуває свої вимоги. ЗМІ супроводжують життя не тільки дорослих, а і дітей. Телевізор, комп'ютер, відео давно і міцно ввійшли у життя дитини, починаючи з перших років їх життя і безумовно сприяє розумовому розвитку дитини.

Метою нашого дослідження є висвітлити значення використання медіапростору як засобу виховання і навчання дітей дошкільного віку.

У сучасному світі комп'ютер є своєрідним «інтелектуальним знаряддям», що дає людині змогу вийти на новий інформаційний рівень. Його можна розглядати і як сучасний засіб діяльності дошкільника. Дитина проявляє великий інтерес до комп'ютера — його будови, функцій, можливостей, різноманітних комп'ютерних ігор. Малюк здатний свідомо обирати спосіб дії, приймати особливі умови, які пропонує комп'ютерна технологія. Це стає можливим завдяки розвитку в дошкільника символічної функції наочно-образного мислення. Працюючи за комп'ютером, дитина діє з наочними екранними образами, яким надає ігрового значення, переходить від звичних практичних дій із предметами до дії з ними в образному плані (уявному, модельному, символічному).

Освоєння комп'ютерних засобів формує в дітей передумови теоретичного мислення, здатність свідомо обирати спосіб дії, спрямований на розв'язання завдання, а також особистісні якості, здатність працювати в індивідуальному

темпі. Дитина, яка оволоділа елементарною комп'ютерною технологією, краще за інших здатна розмірковувати, розв'язувати задачі у внутрішньому плані, почуватися компетентною [8].

Знайомлячи дитину з комп'ютерним світом, слід пам'ятати про те, що комп'ютер створений допомагати людині. Тому треба використовувати комп'ютер лише тоді, коли на те є актуальна потреба [8].

Доцільно ознайомити дітей із можливостями використання обчислювальної техніки в науці, техніці, освіті, охороні здоров'я, побуті та повсякденному житті; сформуванню знання, вміння та навички, потрібні для свідомого оволодіння елементами комп'ютерної грамотності.

Важливо формувати у старших дошкільників елементарне уявлення про комп'ютер як сучасний технічний засіб, що розширює інформаційні обрії, допомагає орієнтуватись у світі в умовах високої технізації життя; створювати передумови для розвитку теоретичного мислення, елементарної рефлексії (усвідомлення) способів дій; ознайомлювати з особливостями комп'ютера, зі способами керування комп'ютером за допомогою клавіатури, «миші»; виховувати здатність розмірковувати, варіювати, використовувати попередній досвід; на вчити дотримуватися правил безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером [5].

Чим стане комп'ютер для дитини, залежить від того, яким чином дорослі вибудують стосунки комп'ютера й дитини. Якщо комп'ютер для дитини — засіб-посередник для задоволення потреб, то він, безумовно, є джерелом позитивних емоцій та можливістю одержати нові знання.

Зазначаємо, що можливий і інший спосіб взаємодії, коли комп'ютер витісняє і згодом замінює інші корисні види занять. У такій ситуації комп'ютер стає небезпекою для малюка, а діяльність, організована в такий спосіб, - деструктивною. Адже увага дитини зосереджується не на навколишньому світі, а на віртуальному, який не є ідентичний реальному. Це часто призводить до формування неадекватних уявлень про світ. На комп'ютерну гру витрачається час, який дитина могла б провести у грі чи в іншому виді діяльності. При цьому звужується арсенал зразків поведінки, якими дитина оволодіває під час

спілкування з дорослими та іншими дітьми. Крім того, комп'ютер має негативний вплив на здоров'я — зір, м'язовий тонус, опорно-рухову систему тощо. Страждає дрібна моторика, знижується м'язова активність [5].

Тому, при роботі з комп'ютером, дошкільника слід привчати до дотримання санітарно-гігієнічних вимог, та виховувати не тільки ігрове, а й навчальне ставлення до комп'ютера.

Формування навичок роботи з комп'ютером — складний і тривалий процес. Тож цілком імовірно, що виникатимуть проблеми, пов'язані з формуванням неправильних дій, форм поведінки, навичок роботи з програмами тощо, які потім майже неможливо скоригувати. Доцільніше упередити їх, аніж потім перевчати дитину. Варто використовувати позитивні оцінки, хвалити за правильно виконані дії, спонукати дітей повторювати їх, радіти своїм успіхам.

Плануючи ігри та заняття з використанням комп'ютера слід урахувати багатофункціональність комп'ютерних програм. Вони допомагають дошкільникові здійснювати режисерську гру, стимулюють креативні здібності, гнучкість мислення, навчають грамоти, конструювання, математики, іноземної мови тощо. За допомогою навчально-розвивальних програм старший дошкільник зможе збагатити свої уявлення і про навколишній світ, і про власне "Я".

Отже, вікова специфіка потребує індивідуальної форми організації роботи дошкільника за комп'ютером. Вона будується як співпраця дорослого і дитини, що дає змогу користувачеві-дошкільнику, з одного боку, почуватися самостійним, а з другого — відчувати підтримку дорослого. Важливо, щоб педагог та його вихованці ставилися до комп'ютера як до пізнавального, навчального інструмента, а не тільки як до іграшки. У ході роботи з ним варто виховувати інтелектуальні, вольові та емоційні якості особистості, культивувати звичку до свідомої та сумлінної праці, вправляти в умінні долати труднощі, переживати радість пізнання та досягнення успіху.

Список використаних джерел:

1. Ємельянов В. Вплив телебачення на дитину // Психолог дошкілля. — 2012.— №6. — С. 4 – 6.

2. Кепканова О. Вплив медіасередовища на формування дитини // Психолог. - 2012. – №7. – С. 28 – 30.
3. Лазарева О. Вплив телебачення на емоції та поведінку дитини // Психолог дошкілля. – 2011. – №11. – С. 14 – 16.
4. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2000. – С. 144 – 149.
5. Найдьонова Л. Психологічні механізми впливу екранних медіа на дошкільників // Психолог дошкілля. – 2012. – № 12(41). – С. 4 – 9.
6. Нижник Г. Сучасне телебачення: плюси і мінуси // Психолог дошкілля . – 2012. – №5. – С.38 – 41.
7. Руденя О. Телебачення не підходить на роль вихователя // Психолог дошкілля. – 2012. – №5. – С. 8 – 11
8. Сутчук В. Дитина у віртуальному світі: комп'ютер і телебачення – користь та небезпека // Психолог дошкілля. – 2012. – №5. – С. 4 – 7.
9. Терещенко І. Обережно: сучасне медіа середовище // Дошкільне виховання. – 2013. – №6. – С. 23 – 26.

Ляховець О. О.
кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри дошкільної освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Питання розвитку творчих здібностей особистості залишається відкритим у наш час, оскільки змінюються екологічні, економічні та соціальні умови життя. Разом з тим змінюється вплив на підростаючу особистість, її формування та становлення. Цій темі приділяють увагу як психологи, так і педагоги. Адже всесторонній гармонійний розвиток творчої особистості має важливе значення для майбутнього нашої країни, нації та суспільства загалом.

Творчість як вища форма активності дитини є необхідною умовою розвитку особистості.

На сучасному етапі тема розвитку творчих здібностей дитини залишається відкритою. У працях вчених (Л. С. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, О. Запорожця, В. Моляка, Б. Теплова, П. Якобсона та ін.) зазначено, що формування здібностей є керованим психолого-педагогічним процесом до якого належать творча діяльність, пізнавальні інтереси та вміння особистості. Серед багатьох праць велика увага приділяється творчому розвитку дітей дошкільного віку.

У сучасних дослідженнях (С. Архипової, О. Загородько, Н. Кушнірик, Н. Щербини та ін.) розглядається питання розвитку творчих здібностей дітей у художній праці, а також пропонується методика розвитку творчих здібностей дошкільників.

Потрібно зазначити, що форми роботи та засоби впливу на особистість у процесі розвитку творчих здібностей можуть бути найрізноманітнішими, що залежить від специфіки здібностей (музичних, літературних, художніх та ін.). Відповідно, приділяється увага використанню у роботі з дітьми музичних творів, художньої літератури, зображувального мистецтва, що може спонукати до емоційних переживань, забезпечення багатства вражень тощо. Одним із засобів впливу на розвиток творчих здібностей особистості може бути використання усної народної творчості.

Перш за все необхідно розглянути та диференціювати поняття «творчість» і «здібності». У психологічній енциклопедії існує таке визначення творчості: це «теоретична та практична діяльність людини, яка зумовлює одержання об'єктивно нових результатів. Такими результатами можуть бути нові знання, оригінальні способи розв'язання певної проблеми, наукові відкриття тощо». У питаннях розвитку творчості особистості у психології розглядаються особистісний та процесуальний аспекти. Перший передбачає «наявність у людини певних знань і вмінь, розвинених здібностей, високої мотивації діяльності, які поєднані з уявою, добре розвиненою інтуїцією і

прагненням до реалізації своїх можливостей» [2, с. 352]. З вище зазначеного бачимо, що передумовою розвитку творчості є наявність у особистості здібностей.

Здібності, як індивідуально-психологічні особливості людини, «виражають її готовність до оволодіння певними видами діяльності та до їхнього успішного виконання» [3, с. 154]. Основою однакових досягнень при виконанні діяльності можуть бути різні здібності. Разом з тим здібною вважають людину, яка має творчий підхід, творчо ставиться до виконуваних завдань.

Дитяча творчість, як правило, пов'язана з ігровою діяльністю, яка є провідною у цьому віковому періоді. Діти, пояснюючи певні події чи явища, що відбуваються навколо, наділяють неживі предмети духовністю; самостійно намагаються пояснити певні явища чи події в їх житті. Саме тому, коли сприймається новий матеріал для роздумів, діти активно включаються у творчу діяльність.

Усна народна творчість або фольклор - складова художньої культури народу. Для нього характерна усна форма поширення і передачі між людьми способом безпосередньої комунікації. Усна народна творчість складається з двох великих підрозділів: поетичного (вірші, пісні) і прозового (казки, легенди, перекази, оповідання). Усна народна творчість важлива складова формування національної свідомості та характеру. Завдяки фольклору та традиціям кожен народ відтворює себе, власну духовну культуру та національний характер.

Фольклорні образи, завдяки словесним формулам, що ніби схожі на заклинання, легко проникають в самі глибини душі, в її безсвідомі шари [1, с. 51].

Фольклорні твори, особливо якщо вони віршовані, легко сприймаються та запам'ятовуються дітьми. Таке ознайомлення з народною творчістю розвиває уяву дошкільників. Особливо це стосується тих фольклорних жанрів, у яких приховані причинно-наслідкові зв'язки, що спонукає до пошуку та творчості.

Загадки, прислів'я та приказки найбільш доступні для сприймання дошкільників. У роботі з дітьми можна використовувати усну народну творчість у відповідності з навчальною програмою, ознайомлюючи їх зі змінами в природі кожної пори року, з поведінкою тварин чи птахів, особливостями росту рослин, явищами природи тощо. А також розкриваючи вади вдачі й поведінки людей, підкреслюючи моральні якості особистості.

Творчі здібності дитини можна розвивати певними засобами у різних видах діяльності. Вчені пропонують знайомити дошкільників з музичними творами, художньою літературою, зображувальним мистецтвом. Разом з тим на заняттях та у повсякденному житті доцільно використовувати народний фольклор для розвитку творчих здібностей дітей. Сприймання та засвоєння малих фольклорних жанрів дозволяє розвивати у старших дошкільників творчу уяву, мислення, пам'ять, спостережливість, увагу тощо. Також український народний фольклор, як частина національно-культурної спадщини країни, є вагомим чинником впливу на підростаючу особистість.

Список використаних джерел:

1. Осорина М. В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых / М В Осорина. - СПб.: Питер, 1999. - 288 с.
2. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. - Київ: Академвидав, 2006. - 424 с.
3. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В Б Шапар. – Харків: Прапор, 2007. - 640 с.

Малишевська І. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри спеціальної освіти,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
м. Умань*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У НАПРЯМІ ІНКЛЮЗІЇ

В умовах глобалізаційних змін відбувається модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на розвиток особистості дитини як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства. Дошкільна освіта в Україні сьогодні гнучко реагує на сучасні соціокультурні запити, збагачує знання дошкільника необхідною якісною інформацією, допомагає реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності. Базовий компонент дошкільної освіти України ґрунтується на основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про права дитини, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» та інших нормативних актах стосовно освіти дітей з особливими освітніми потребами, які сьогодні активно приймаються на державному рівні.

Пріоритетом у галузі освіти дітей з особливими освітніми потребами нині є створення інклюзивного освітнього середовища в якому всі діти навчаються і виховуються разом у системі масової освіти за спільним курикулумом, який враховує їхні потреби та надає можливість досягти успіху, реалізувати свій потенціал. Сьогодні спеціальна та масова освіта мають об'єднати свої зусилля, щоб акумулювати кращий досвід і створити таку систему освіти, в якій увага зосереджена на оптимальних методах для всіх дітей, в якій увесь психолого-педагогічний колектив виконує одне спільне завдання – надає підтримку всім дітям. У цьому процесі всі педагоги є рівними, всі навчальні заклади мають потенціал, щоб стати осередками інклюзії [3].

Наукові дослідження І. Білозерської, Л. Будяк, Є. Данілавичюте, А. Колупаєвої, З. Ленів, С. Литовченко, Ю. Найді, Т. Сак, О. Таранченко

доводять, що для впровадження освітньої інклюзії в загальноосвітньому навчальному закладі – педагогічні фахівці мають змінюватися. Це означає, що вони мають прийняти і усвідомити нову освітню парадигму, нові способи та форми організації навчально-виховного процесу, розробити новий курикулум навчального, виховного та корекційно-розвиткових процесів, опанувати сучасні педагогічні технології, методики диференційованого та особистісно-орієнтованого викладання залежно від індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами [2].

Сьогодні надзвичайно важливе значення для надання педагогічних послуг дітям з особливими освітніми потребами належить дошкільній освіті. Основні функціональні обов'язки вихователів в умовах інклюзивного освітнього середовища закладені у новій редакції Державного стандарту дошкільної освіти (Базовому компоненті дошкільної освіти). Визначені Базовим компонентом дошкільної освіти вимоги до обсягу необхідної інформації, життєво важливих умінь і навичок, системи ціннісних ставлень до світу та самої себе є обов'язковими для виконання всіма учасниками освітнього процесу в дошкільних закладах незалежно від їх типу підпорядкування. Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля педагогічних фахівців на розвиток творчого потенціалу як дітей з типовим розвитком так і з особливими освітніми потребами, що має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності життєвого шляху дитини, забезпечення педагогічного супроводу розвитку усього розмаїття дітей у дошкільному закладі.

Відповідно до нових стандартів дошкільної освіти та поступу практики у напрямку інклюзивної освіти Міністерством освіти і науки України рекомендована нова Освітня програма для дітей дошкільного віку (від двох до семи років) «Дитина» (2016), у якій пропонується вибудовувати освітній процес на основі врахування індивідуальних можливостей, здібностей і потреб дітей кожного вікового періоду та варіювати зміст залежно від темпу індивідуального розвитку дітей з типовим розвитком та з особливими освітніми

потребами. Особливістю змісту програми є «дешколяризація», тобто розвиток дітей, а не цілеспрямована підготовка їх до школи [1].

Назви розділів Програми «Дитина» відповідають назвам освітніх ліній інваріантної складової Державного стандарту дошкільної освіти. Освітня програма для дітей від двох до семи років «Дитина» відповідає вимогам до сучасних програм, за якими мають право працювати дошкільні навчальні заклади з інклюзивною формою навчання і виховання. Програмою визначено основну мету, завдання та принципи організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивних групах. Заслужують на увагу розділи «Діти з особливими освітніми потребами», які представлено у програмі до характеристики кожного вікового періоду розвитку дошкільника і в яких сформульовано освітні завдання та зміст педагогічної роботи, яку вихователі мають здійснювати для якісного спільного виховання і навчання дітей з різними психофізичними порушеннями. У програмі «Дитина» зазначено, що сучасний дошкільний навчальний заклад має стати інклюзивним і бути відкритим для дітей з особливими освітніми потребами.

Включення дітей з особливими освітніми потребами в освітній процес дошкільного навчального закладу змінює установки вихователів на врахування особливих потреб і потенційних можливостей дітей з особливими освітніми потребами. Сучасний вихователь має відійти від традиційної системи занять, здійснювати інтеграцію різних видів діяльності, використовуючи диференційований та індивідуальний підхід у спільній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами та дітей з типовим розвитком. Вихователь сьогодні має створити простір для творчого використання різних педагогічних технологій і проявити гнучкість у підході до кожної дитини в інклюзивній групі.

Список використаних джерел:

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-

Білоskalенко [та ін.] ; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.

2. Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. А. Колупаєвої – К. : А. С. К., 2012. – 308 с.

3. Таранченко О. М. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи / О.М. Таранченко // Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. – 2011. – № 1. – С. 18 – 24.

Мельникова О. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри психології і педагогіки
розвитку дитини, Уманський
державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, м. Умань*

ПРЕВЕНТИВНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасні соціально-економічні зміни в житті суспільства, несприятливі екологічні умови, експансія радіо і телебачення, посилення впливу на дитину комп'ютерних засобів інформації здійснюють негативний вплив на психіку дитини дошкільного віку, викликаючи у неї тривожність, нервозність і нестійкість в поведінці, зумовлюючи вразливість дитини, створюють дискомфорт у дошкільному закладі і домашньому середовищі. Все це ускладнює попереджаючу адаптацію дітей до мінливих умов життя і діяльності, адже прогалини у виховній роботі з дошкільниками матимуть негативні наслідки в їхній поведінці і навчанні.

Проблема превентивності набуває гостроти у зв'язку з тим, що діти формуються в складних соціокультурних умовах, неврівноваженості соціальних процесів суспільства [5, с. 6]. Використання терміну «превентивне виховання» у педагогіці обумовлюється найперше об'єктивними потребами

сучасної науки та практики. Превентивне виховання забезпечується на законодавчому рівні Законами України «Про освіту», «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті та ін., де пріоритетним напрямком державної політики визначено розширення можливостей компетентного вибору дитиною життєвого шляху, виховання особистості в дусі відповідального ставлення до себе, до оточення, створення умов для усебічного розвитку кожної особистості.

Необхідність і своєчасність превентивного виховання дітей дошкільного віку доводять дані наукових досліджень (Л. Дзюбка, Т. Колесіна, Н. Онищенко, Г. Товканець, В. Татенко, Б. Чередрецька). Над проблемами превентивного виховання та превентивної діяльності працюють учені С. Беличева, Т. Дем'янюк, О. Єжова, Л. Кондрашова, Н. Маляр, В. Оржеховська, А. Сманцер, Т. Федорченко та ін.

У Державній національній програмі «Освіта: Україна XXI століття» одним із стратегічних завдань є створення умов для формування творчої особистості дитини, реалізація та самореалізація її природних задатків і можливостей в освітньому процесі. Проте у суспільстві переважають негативні явища, які впливають на формування особистості, її психічне, соціальне, фізичне та моральне здоров'я. Саме тому в освітньо-виховному середовищі дошкільного навчального закладу педагог повинен бути готовим до співпраці з дітьми з відхиленнями у поведінці, формувати здорову особистість дитини засобами превентивної діяльності.

На теренах української педагогіки дефініція «превентивний» з'явилася у 1994 році, як наслідок співпраці ЮНЕСКО та Академії педагогічних наук України [3, с. 4].

В. Оржеховська трактує термін «превенція» як справу загальну, соціальну, яка потребує зміни моральної етики суспільства, а також спільних зусиль медичних працівників, юристів, педагогів, психологів, соціологів [4, с. 94]. У свою чергу, А. Сманцер відзначає, що «превенція – це загальне

попередження, запобігання, випередження негативних дій і поведінки дітей, а також допомога і підтримка у складних ситуаціях» [6, с. 73]. Отже, превенція передбачає випереджаючі дії педагогів, вихователів, тобто випередження негативних дій і вчинків дітей. Вони не дають можливості проявитися в ускладненнях у навчанні, поведінці та життєдіяльності дітей. Випереджаючі дії можливі тільки тоді, коли педагоги володіють повною мірою інформацією щодо соціальної ситуації в дошкільному навчальному закладі та поза ним, знають індивідуальні особливості дітей, які можуть порушити встановлені норми і правила. Багато з негативних вчинків дітей можна попередити, адже психологічно більш ефективно впливають на формування особистісних якостей дітей не покарання, а заохочення та позитивний приклад дорослих. Тому превенція є своєчасною допомогою дитині у вирішенні її життєвих проблем, педагогічною підтримкою у розвитку її індивідуальності. У цьому контексті В. Ликова підкреслює, що педагогічна підтримка «сприятиме успішному просуванню дитини в розвитку, у виборі особистісного самовизначення і самоздійснення» [2, с. 574].

Необхідність здійснення превентивної роботи з дітьми дошкільного віку є дієвим засобом протидії виникненню та прогресуванню негативних явищ у дитячому середовищі. Це зумовлено низкою причин, зокрема, діти дошкільного віку, особливо 5-6 років життя, є активними учасниками навчально-вихованого процесу дошкільного закладу, що створює реальні умови для здійснення систематичної превентивної діяльності та створення освітнього превентивного середовища з урахуванням принципів диференціації та індивідуалізації особистості дошкільника; даний віковий період є сенситивним для формування моральної свідомості, характеру, вольових якостей особистості дитини; дитина дошкільного віку є об'єктом виховного впливу дорослого. Оскільки у дошкільному віці морально-етичні цінності недостатньо сформовані, діти наслідують як позитивні, так і негативні форми поведінки, тому особливо важливим є створення освітнього превентивного, а отже, сприятливого середовища у групі дошкільного закладу.

Превентивне виховання в сучасних умовах дошкільного навчального закладу передбачає соціальну взаємодію дітей і дорослих у сфері їх спільного співіснування. Адже з цієї позиції превентивне виховання здійснюється у конкретному виховному просторі – дошкільному закладі. Відтак, Д. Григор'єв під виховним простором розуміє «динамічну мережу взаємозалежних педагогічних подій», що формується зусиллями соціальних суб'єктів різного рівня (індивідуальних і колективних) і здатну постати інтегрованою умовою особистісного розвитку дорослого та дитини [1, с. 153]. Тобто одиницею виховного простору виступає педагогічна подія, яка проектується педагогом як момент співпраці з дитиною, середовищем, в якому створюється виховний простір, яким виступає дошкільний заклад, сім'я та виховні інституції, в яких перебуває дитина.

Таким чином, превентивне виховання старших дошкільників визначається як один з напрямів системи національного виховання, що вимагає об'єднання зусиль різних освітньо-виховних інституцій (родини, дошкільного закладу, дитячих громадських організацій, гуртків), здоров'яохоронних закладів, спрямованих на попередження та корекцію негативних проявів поведінки дитини, збереження та зміцнення здоров'я, допомогу у подоланні життєвих труднощів, створення повноцінних умов для її фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку й саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Григорьев Д. Культурный диалог старшеклассников // Народное образование. – 2001. - №7. – С. 153-158.
2. Лыкова В. Я., Педагогическая поддержка как условие предупреждения социальных отклонений в поведении ребенка / В. Я. Лыкова // Превентивная педагогика научное познание: сб. науч. ст. София, 2003, ч. 1.
3. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко : наук.-метод. посіб. / АПНУ, Ін-т проблем виховання. – Ізмаїл : СМІЛ, 2006. – 283 с.

4. Оржеховська В.М. Соціально-педагогічні проблеми девіантної поведінки неповнолітніх у сучасних умовах /Педагогіка і психологія. - 1995. - №4 - С. 90-98.

5. Підготовка батьків до превентивного виховання: методичні рекомендації / За загальною редакцією Т. І. Туркот. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – 60 с.

6. Сманцер А. П., Превентивная педагогика: методология, теория, методика / А. П. Сманцер, Е. М. Рангелова. – Минск: БГУ, 2008. – 263 с.

Мордоус І.О.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методик та технологій дошкільної освіти Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОГО ПРОФІЛЮ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В природі життя закладена інтеграція як засіб, що забезпечує розвиток механізму функціонування. Взаємозв'язок всього існуючого взаємобілізує, взаємонасичує і спричиняє рух. Результати, які ми спостерігаємо у розвитку дітей, доводять беззаперечність позитивного впливу вивчення іноземної мови в дошкільний період дитинства. Навчання дітей іноземної мови в дошкільному віці має цілком обґрунтовані переваги, які заключаються у вікових психофізіологічних особливостях розвитку дітей цього віку. Ефективність вивчення дошкільниками іноземної мови залежить від підбору найбільш доцільних засобів навчання. А вибір засобів, в першу чергу, повинен ґрунтуватися на врахуванні вікових характеристик дітей, особливостей їх мислення, сприймання матеріалу, мотивації навчальної діяльності. Відповідно, підвищується цінність фахівців, здатних ефективно організовувати процес ознайомлення дітей дошкільного віку з елементами іншомовного спілкування. І неможливо заперечувати посилення мотивації дітей, розширення

кібернетичних можливостей їх інформаційного поля та ефективності опанування іноземною мовою за рахунок інтеграції останньої в різні напрями навчально-виховної роботи та види діяльності.

Для уможливлення забезпечення фахівцями дошкільного профілю високої продуктивності даного процесу виникає необхідність їх ретельної підготовки. Серед комплексу спеціалізованих навчальних дисциплін є «Навчання і розвиток дітей засобами іноземної мови», що передбачає формування у студентів системи знань, вмінь та навичок інтегрованого навчання дітей іноземної мови. Предметом вивчення навчальної дисципліни опанування можливостями реалізації інтегративного підходу в процесі навчання дітей дошкільного віку іноземної мови. Метою викладання навчальної дисципліни є розкриття теоретичних положень підготовки та проведення інтегрованих занять в дошкільному віці та сформувати у студентів навички організації такої роботи, підбору необхідних матеріалів, з метою оптимізації навчально-виховного процесу.

Серед основних загальних компетентностей, що формуються під час її вивчення є:

✓ *Здатність* забезпечувати процес ознайомлення дітей з іноземною мовою на загальних теоретичних засадах організації педагогічної діяльності в нашій країні та за кордоном в контексті цілісного розвитку особистості

✓ *Здатність* аплікувати отримані знання про особливості організації процесу опанування іноземною мовою в роботу з дітьми дошкільного віку

На шляху їх досягнення студентами отримуються наступні узагальнені знання та вміння:

➤ Знати методологічні засади навчання, виховання та розвитку дітей засобами іноземної мови; особливості організації навчально-виховного процесу серед дошкільнят з використанням іноземної мови;

➤ Знати про форми роботи та способи інтеграції іноземної мови в процесі навчання, виховання та розвитку дитини; знати про особливості впровадження інтегративного підходу в різні немовленнєві види діяльності

➤ *Вміти* визначати рівень володіння дітьми іноземною мовою та підбирати лексичні одиниці та граматичні конструкції відповідно до їхніх знань; враховувати вікові та психофізіологічні особливості дітей при підготовці навчальних і розвиваючих занять з використанням іноземної мови;

➤ Вміти диференціювати підібраний іншомовний матеріал за віковими групами дітей; адекватно застосовувати різноманітні методи, прийоми, засоби навчання та розвитку дітей дошкільного віку засобами іноземної мови; планувати, організовувати та проводити інтегровані заняття та інші форми роботи з дітьми дошкільного віку з використанням іноземної мови.

Забезпечити формування таких компетентностей можливе за умови реалізації інтегрованого підходу ще на етапі здійснення фахової підготовки, адже майбутня професійна діяльність передбачатиме включення іноземної мови у процес формування елементарних математичних уявлень, ознайомлення з природою, фізичне виховання та образотворчу діяльність. Крім того, не можна оминути повсякденне життя (режимні моменти, трудову та музичну діяльність та т.ін.). Інтеграція іноземної мови має певні відмінності у порівнянні з міжпредметною комплексною реалізацією змісту в рамках зазначених базових напрямків роботи дошкільного навчального закладу. Специфіка полягає в тому, що при поєднанні основних напрямків відбувається доповнення змісту діяльності дітей задля створення цілісності сприймання та урізноманітнення, а в ході інтеграції іноземної мови відбувається збагачення самого процесу сприймання за рахунок включення двох мовних систем, а, відповідно, збільшується коефіцієнт інформативного потоку і постійно діють умови для нівелювання “мовного бар’єру”.

Проведене теоретичне дослідження та практичний досвід роботи у вищому навчальному закладі дали нам підставу реалізувати селективний підхід у визначенні оптимальних методів та прийомів та інтегрувати їх в залежності від цільової спрямованості того чи іншого модулю задля підвищення ефективності його опрацювання, а, відповідно, й формування цілісної та ґрунтовної інформаційної бази та технологічної основи професійної підготовки.

У зв'язку з цим в ході опрацювання науково-теоретичного модулю, зважаючи на його змістовне навантаження ми виділяємо наступні методи організації навчальної діяльності:

- Лекції репродуктивного характеру. Це пояснюється інформативністю літератури історико-теоретичного змісту навчального матеріалу;

- Робота з книгою та дослідницький метод, який передбачав огляд літературних джерел з означеної теми і на основі аналізу створення повідомлення або доповіді (на вибір студента);

- Панельні дискусії, що забезпечував, у порівнянні із звичайною дискусією, представлення інформаційного матеріалу з очевидною демонстрацією його переваг та недоліків у вигляді співставлення думок та суджень. Вона відбувалася між викладачем та кількома студентами і надавала можливість активного сприйняття відомостей з певного питання та їх аналізу, що дозволяло акумулювати студентам власні знання та слугувала умовою формування початків професійного самовдосконалення.

З огляду на зміст знань та умінь, якими оволодівали студенти під час опрацювання методичного модулю навчального матеріалу, ми вважали за потрібне виділити наступні методи роботи з ними:

- Лекція оглядово-систематизуючого характеру з інструктивно-практичним викладом інформації;

- Робота з книгою: пошук додаткової літератури з окреслених питань з метою їх аналітичної обробки та підготовки повідомлень, доповідей, написання рефератів;

- З метою формування практичних навичок адекватного використання різних методів, прийомів та форм організації навчально-пізнавальної діяльності дітей в сфері опанування ними іноземною мовою ми використовували наступні методи: ігрове проектування; частково-пошуковий метод з виходом на диспут; ситуації-ілюстрації; ситуації-вправи; бесіди; вирішення алгоритмів.

Змістовний модуль несе на собі особливу відповідальність, а тому на фоні загальноприйнятих методів та прийомів роботи зі студентами з врахуванням специфіки змісту даного модулю, на наш погляд, набувають доцільності наступні методи навчання:

- Лекція оглядово-систематизуюча, проблемна лекція, авторська лекція (із заздалегідь запланованими помилками та “візуалізацією”). Така форма повідомлення інформації дозволяла задіяти вже набуті знання студентів, активізувати їх мислення, адже матеріал даного модулю відповідає за формування технологічної бази їх професійної діяльності;

- Читання додаткової літератури, її вивчення та реферування дозволили нам створити основу для творчого пошуку та самореалізації в майбутньому;

- На основі опрацювання опорного конспекту та літературних джерел з урахуванням пошукової діяльності ми застосували метод проблемного викладу студентами знайденої цікавої інформації, її обговорення опосередковано через дискусію, панельну дискусію та евристичну;

- Використання проблемно-орієнтованих ситуацій, ситуацій-ілюстрацій, ситуацій-вправ, аналізу конкретних ситуацій, ігрового проектування створювали умови для набуття аналітичного педагогічного досвіду, що дозволило розширити знання студентів та можливість їх активного застосування в процесі вирішення практичних завдань професійної спрямованості;

- Окремо ми виділили методи, які сприяли набуттю умінь та формуванню навичок професійної діяльності в умовах її штучного відтворення: імітаційні вправи; організаційно-діяльнісні ігри; рольові ігри; ділові ігри; метод “занурення”; метод “мозкового штурму”; “студія випадку”; обговорення за Сократом;

- Крім того, нами використовувався ряд методів, які за своїм функціональним наповненням в ході використання в роботі з студентами несли в більшій мірі розважальне навантаження, проте, сприяли формуванню навичок

їх застосування та творчих розробок у власній педагогічній діяльності: лото, кросворди, ігри з літерами та словами, завдання-загадки тощо.

Організаційний модуль в рамках нашого дослідження відповідає за формування у майбутніх фахівців практичних умінь і вимагає організацію власної педагогічної діяльності в умовах дошкільного навчального закладу та забезпечення підвищення ефективності засвоєння дітьми іноземної мови шляхом тісної співпраці з їх батьками, ефективного проведення просвітницької діяльності. Специфіка такого матеріалу вимагає диференційованого застосування методів роботи. Саме тому нами застосовувалися наступні методи навчання:

- Настановча обзорна лекція шляхом інструктивно-практичного викладення;
- Консультування;
- Частково-пошуковий метод в контексті роботи з книгою, результатом якого була підготовка доповідей, лекцій для консультпунктів;
- Аналіз конкретних ситуацій;
- Рольові ігри.

В ході проведення експериментальної роботи ми виокремили певну категорію методів, реалізація яких не залежить від спрямованості навчального матеріалу в рамках реалізації конкретного модулю, а носить більш узагальнюючий характер. Такі методи вимагають високого рівня сформованості теоретичних знань, практичних навичок професійних дій: “аукціон знань”, ККВ, “ситуація успіху” та т.і. Зазначені методи роботи дозволили при бажанні студента використати шанс підвищити свій рейтинг в умовах модульно-рейтингової організації професійної підготовки, а також значно підвищували інтерес студентів до навчання, стимулювали їх бажання самовиразитися.

Таким чином, ми бачимо, що навчання реалізації інтегративного підходу не може бути здійснене без обґрунтованого використання тих чи інших методів відповідного до змістового наповнення та цілепокладання конкретного модулю. Отже, інтеграція не є самоціллю, а й виступає засобом підвищення

ефективності професійної підготовки до ефективного ознайомлення дітей дошкільного віку з елементами іншомовного спілкування задля розширення можливостей гармонізації їх розвитку, і, відповідно, зрощування нової продуктивного покоління.

Мороз-Рекотова Л. В.
*старший викладач кафедри дошкільної освіти,
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ*

НАГАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Останні десятиріччя в педагогічній науці спостерігаємо тенденцію культурологічного аналізу педагогічної дійсності. Культурологічний підхід дозволяє здійснити аналіз професійно-педагогічної культури в системі загально-філософських категорій загального, особливого, окремого та одиничного й вибудувати логічно субординований ланцюг понять: загальна культура – педагогічна культура – професійно-педагогічна культура [2, С. 165].

Важливим складником загальної культури людини, на думку О. Отич, є її професійна культура. Вона містить у собі загальні уявлення про соціальну значущість конкретного виду праці, професійний ідеал, шляхи й засоби його досягнення, розвинуте почуття професійної гідності, професійної честі й професійної відповідальності [1, с. 142].

Проблема формування професійної культури майбутнього фахівця потрапила у поле зору науковців не так давно. На сьогодні цій проблемі вже присвячено багато праць (М. Гриньова, Т. Іванова, Е. Клементьєв, Н. Крилова, В. Правоторов, В. Царенко, В. Хома, О. Уваркіна, І. Михайліченко, О. Тульська та інші).

Професія як соціально-культурне явище володіє складною структурою. Вона містить предмет, засоби та результат професійної діяльності; цілі, цінності, норми, методи та методики, зразки та ідеали. З плином часу професії змінюються. Педагогічна професія, дуже ідеологізована у недалекому минулому, сьогодні потребує оновлення, корекції теоретичних та методологічних установок, окультурення.

Педагогічна діяльність – професійна діяльність, спрямована на створення в педагогічному процесі оптимальних умов для виховання, навчання, розвитку і саморозвитку особистості вихованця і вибору можливостей вільного і творчого самовираження. Педагогічна діяльність має низку специфічних особливостей. Перш за все – мету педагогічної діяльності визначає суспільство. Мета носить узагальнений характер, тому дійшовши до окремого педагога, трансформується в конкретно-індивідуальну установку, яку педагог і намагається реалізувати у своїй практиці.

Педагогічна діяльність є мета-діяльністю. Тобто це діяльність, спрямована на організацію та управління іншою діяльністю. Педагог в будь-якій ситуації організовує свою діяльність таким чином, щоб вона ефективніше впливала на діяльність інших учасників цього процесу: дітей, батьків, колег, представників громадських та державних утворень. Педагогічна діяльність реалізується через постійне рішення задач різного характеру, ступеня проблематичності та складності.

Результати досліджень якості педагогічних кадрів, здійснених в Україні за останні два десятиріччя, свідчать, що лише 20 % педагогів задовольняють вимоги навчальних закладів. Середній бал оцінки їхньої роботи – 3,45 бали. Низьким є й рівень загальної та професійної культури педагогів. Характеризуючи його, український педагог П. Щербань проводить аналогію між педагогом та столяром, вихованцем та деревом. Це образне порівняння якнайкраще розкриває проблеми сучасної педагогічної дійсності: «Чимало вчителів дивиться на учня, як столяр на дерево, з якого хоче зробити табуретку. Різниця тільки у тому, що столяр не ображається на дерево, якщо воно криве й

сучкувате. А думає і шукає, як зробити з нього потрібну і хорошу річ. Учитель же учня лає, ображає, карає, дорікає батькам. А це уже не майстер, а поганий ремісник» [3, С. 10-11]. Тому головним завданням сучасної вищої освіти є залучення особистості до загальнолюдської й національної культури, перетворення її на носія й творця культурних цінностей.

Важливим завданням підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, на нашу думку, є формування професійної культури з огляду на певну специфіку професійної діяльності. Так, освітній процес в закладі дошкільної освіти здійснюється засобами комунікації, яка будується на основі професійної компетентності та загальної культури, тож вважаємо доречним застосовувати термін професійно-комунікативна культура.

Ще з прийняттям першої редакції Базового компонента дошкільної освіти в Україні (1998 рік) одним із важливих показників руху в цьому напрямку став перехід від дисциплінарної до особистісно-орієнтованої моделі освітнього процесу. В його центрі – особистість дитини, з її потребами і задатками. Логічно, що лише фахівець, який не просто володіє набором знань, умінь та навичок з методик дошкільної педагогіки та дитячої психології, а здатен компетентно організувати освітній процес з урахуванням особливостей кожного вихованця групи може успішно реалізувати цю модель на практиці.

Специфіка педагогічної діяльності полягає в постійному діяльнісному контакті з іншими людьми. Останнім часом активізувались спроби вчених визначити умови й педагогічні можливості формування комунікативної культури, оскільки вона є однією з професійних цінностей сучасного молодого фахівця (І. Василенко, Т. Вільчинська, А. Гелен, М. Гінзбург, О. Гойхман, М. Коул, К. Левітан, Б. Ломов, В. Мерлін). Однак проблема формування професійно-комунікативної культури майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти не була предметом педагогічного дослідження.

Отже, наукові дослідження та практичний досвід дають підставу стверджувати, що вищим комплексним вираженням професійності вихователя

закладу дошкільної освіти є педагогічна культура, невід'ємним складником якої ми вбачаємо професійно-комунікативну культуру.

Список використаних джерел:

1. Отич О. М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи : підручник / О. М. Отич. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 208 с

2. Педагогика профессионального образования : учеб. пособ. для студ. выш. пед. учеб. заведений / Е. П. Белозерцев, А. Д. Гонеев, А. Г. Пашков и др.; Под. ред. В. А. Сластёнина. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 368 с.

3. Щербань П. Педагогічна культура – основа успішної педагогічної діяльності / П. Щербань // Освіта. – 22-29 січня 2003. – Вкладка. – С. 10-11.

Попиченко С.С.

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань*

ВПЛИВ ІГРОВОГО МАТЕРІАЛУ НА ПЕРЦЕПТИВНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА

Одним із найважливіших показників психічного розвитку дітей дошкільного віку є рівень перцептивного розвитку (лат.perceptio – сприймання), тобто сприйняття дитини, яке «забезпечує свідоме перетворення сенсорної інформації, побудову образу, адекватного предметному світу (вживаються також терміни «образ сприйняття», «перцептивний образ»)» [3].

Сенсорно-перцептивні процеси інтенсивно розвиваються у дитини віком від трьох до семи років, набуваючи якісно нових властивостей. Сприйняття набуває цілеспрямованого, організованого, довільного характеру, тобто в дитини формується перцептивна діяльність [2].

Сприйняття має низку характеристик: цілісність, предметність, константність (величина, форма перцептивного образу зберігаються відносно незалежними від умов сприйняття, відстані до об'єкта, кута зору).

У перцептивному розвитку першочергову роль відіграє зорове сприйняття, що визначає успішність оволодіння когнітивними вміннями, в тому числі і такими важливими у контексті формування психологічної готовності до школи базовими вміннями, як читання, письмо, малювання.

Гра визначається вітчизняними психологами як провідна діяльність, у якій розвиваються новоутворення дошкільного віку [4]. Будучи джерелом розвитку, вона формує «зону найближчого розвитку» дитини, яка, на думку Л.С.Виготського, визначає функції, які ще не дозріли, але перебувають у процесі дозрівання; функції, які можна назвати «плодами розвитку» [1]. Тому ігровий матеріал у період раннього та дошкільного віку забезпечує розвивальне середовище, в якому може ефективно здійснюватися розвиток психічних процесів дитини.

Основними *функціями ігрового матеріалу*, що впливають на психічний розвиток дітей раннього та дошкільного віку, є мотиваційна, орієнтувальна і операційна. Змістовна реалізація функцій ігрового матеріалу в перцептивному розвитку визначається завданнями віку і досягається підбором ігрового матеріалу відповідно до структури перцептивної діяльності.

Для реалізації *мотиваційної функції* ігрового матеріалу недостатньо лише його привабливості. Значна роль у виникненні і збереженні мотивації належить дорослому. *Орієнтувальна функція* передбачає відкритість орієнтирів в іграшці, що дозволяє дитині самостійно виконати дію з нею до завершення. У міру засвоєння дій з іграшками повинні створюватися проблемні ситуації, що вимагають пошуку нових орієнтирів, які спонукають до нових дій для підтримки мотивації. *Операційна функція* ігрового матеріалу, крім засвоєння ігрових дій, призводить до розвитку перцептивної діяльності, підвищення рівня розвитку зорового сприйняття, впливаючи і на формування загальної структури діяльності.

Реалізація функцій ігрового матеріалу здійснюється в спеціально організованій ігровій діяльності, в якій вирішуються ігрові завдання, адекватні виду ігрової діяльності, структурі перцептивної діяльності та психологічним завданням віку.

У ході формувального експерименту з дітьми 2-3 років були отримані дані про те, що дії з іграшками, правильно підібраними для всіх компонентів зорового сприйняття, дійсно змінюють рівень перцептивного розвитку. Такими компонентами виступають: зорово-моторна координація, фігуро-фонові відносини, константність, положення в просторі, просторові відносини. Найбільш складним компонентом зорового сприйняття для засвоєння дітьми є розвиток просторових відносин.

Цікавими видаються дані щодо змін в типах орієнтування (перцептивних діях) дітей при виконанні ігрових завдань формувального експерименту: зменшилася кількість дітей, які виконували завдання шляхом спроб і помилок, зросла кількість дітей, які виконували дії за рахунок використання зорового співвіднесення, перцептивного примірювання.

Метою експериментальної роботи з дітьми 5 років було виявлення впливу на перцептивний розвиток вміння збирати картинки. В якості ігрового матеріалу були взяті пазли, розрізні картинки, геометричні головоломки. З їх допомогою було організовано формування вміння збирати ціле з частин, яке є одним із психологічних завдань віку. Вихідним у дослідженні було положення про те, що формування вміння збирати будь-які складові картинки вимагає *оволодіння узагальненим способом дії*, який включає:

- *Оволодіння загальним алгоритмом збирання* – аналіз матеріалу за ознаками, групування елементів за системою ознак, побудова гіпотез про зміст зображення на основі аналізу елементів, вибір способу збирання, вибудовування послідовності складання елементів, внесення корекції до процесу складання.

- *Розуміння принципу створення зображення* із складових картинок, елементи якого, об'єднуючись до єдиної табличної форми, відображають взаємозв'язки структури всього зображення.

- Здатність дитини до вибору стратегій збирання зображення і готовність до подальшої їх зміни.

Для успішного перцептивного розвитку дитини відповідно до завдань в ранньому та дошкільному віці необхідно створювати систему умов, що забезпечують досягнення бажаних результатів:

1). *Використання різних видів ігрового матеріалу*, оскільки кожен вид має різні системи ознак об'єкта (колір, форма, розріз, просторове розташування та ін.), свою специфіку в орієнтуванні дитини при виконанні дії. Так, дії дітей з геометричними головоломками і розрізними картинками сприяють інтенсивному розвитку просторових і фігуро-фонових відносин, вмінню визначати положення фігури в просторі. Збирання пазлів сприяє розвитку зорово-моторної координації, а також регуляції дії.

2). *Наявність певної послідовності введення ігрового матеріалу*. Найефективнішою для дітей із середньою перцептивною здатністю є наступна послідовність: головоломки – пазли – розрізні картинки. Це можна пояснити тим, що дії з геометричними головоломками вимагають застосування перцептивного моделювання, в якому форма об'єктів є найважливішим орієнтиром. Однак з дітьми низького рівня розвитку зорового сприйняття слід починати з розрізних картинок, оскільки вони є найбільш доступним ігровим матеріалом. Використання пазлів в якості початкового етапу призводить до формування неправильних стереотипів збирання, оскільки в якості орієнтирів виступають несуттєві ознаки (кути, краї тощо).

3). *Наявність або відсутність зразка*. Збирання складових картинок за зразком розвиває лише окремі компоненти зорового сприйняття (константність), регуляцію дій (вибудовування послідовності при копіюванні). Побудова об'єкту без використання заданого зразка в ситуації невизначеності сприяє розвитку не тільки всіх компонентів зорового сприйняття (зорово-

моторної координації, фігуро-фону, просторових відносин, вміння визначати положення в просторі, константності), але і уяви.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 6-ти томах. / Под ред. Д.Б.Ельконіна – М.: Педагогика, 1984. – Т. 4. – 432 с.
2. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія : навч. посібник / Т.В. Дуткевич.– К.: Центр учбової літератури, 2012. – С.186 – 200.
3. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. – М.: Изд-во МГУ, 1981. – 584 с.
4. Эльконин Д.Б. Психология игры. – М.: Гуманит.изд.центр ВЛАДОС, 1999. – 360 с.

Семчук Б. І.

*викладач кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, м. Умань*

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СУЧАСНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна культурна реальність в Україні характеризується зростанням впливу інформаційно-комунікаційних технологій та супроводжується поширенням масової культури невисокого і зовсім низького рівня, масовізацією свідомості дітей, поширенням гірших зразків західної культури, що веде до зміни соціалізуючого процесу та пониження рівня соціального становлення дітей дошкільного віку.

Соціалізація – це процес входження індивіда в соціальне середовище, оволодіння навичками практичної та теоретичної діяльності. Перетворення реально існуючих відносин в якості особистості. Цей процес передбачає як

цілеспрямований вплив на особистість у процесі виховання, так і стихійний вплив різних умов і обставин життя на формування особистості.

Психосоціальна система «соціум – особистість» поступово набула принципово нової структури і якості. В неї активно включився такий впливовий посередник як ІКТ, і відтепер діада «соціум – особистість» виглядає як тріада «соціум – мас-медіа – особистість». [5, 6].

Помітний доробок у галузі аналізу соціально-психологічних та педагогічних аспектів цієї проблеми належить таким дослідникам, як Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, В. Болгаріна, В. Кремень, І. Зверева, В. Іванов А. Капська, Л. Коваль, В. Кузь, О. Кононко, Н. Лавриченко, В. Оржеховська, І. Рогальська-Яблонська, Т. Поніманська, Р. Пріма, О. Савченко, І. Фельдштейн. Психолого-педагогічна наука б'є на сполох, усвідомлюючи ті жахливі, непередбачувані наслідки у вигляді негативного трансформування свідомості, травмування психіки, які може дати така інформація дитині-дошкільнику, свідомість якої формується [1, 2].

Мета статті зумовлюється потребою в обґрунтуванні ролі мезофакторів у процесі соціалізації дітей дошкільного віку загалом та впливу ІКТ на цей процес зокрема.

Комп'ютери та їх програмне забезпечення, відео, кіно, друковані видання надали людству величезні можливості для отримання різнобічної інформації в найкоротші строки. Винахід комп'ютера знаменував собою перехід людства від моделювання і посилення фізичних можливостей і функцій людини до моделювання і посилення її інтелектуальних можливостей [2, 290].

Створена Інтернет-ресурсами віртуальна реальність (медіа реальність) є цілком конкурентоспроможною альтернативною дійсністю, і разом вона утворює середовище існування сучасної дитини (медіасередовище). Сучасний медіа простір став не лише середовищем інформаційного обміну, а й середовищем, де здійснюється соціальна комунікація, обмін поглядами й почуттями тощо [5, 6].

В сучасних наукових джерелах широко висвітлюються переваги поширення інформаційно-комунікаційних технологій – віртуальна освіта, мобільні телефони-радіоприймачі, Інтернет-аукціони, нові субкультури, що виникли в Мережі Інтернет. Водночас широко обговорюються й негативні наслідки розвитку Мережі Інтернет: страхи перед інформаційною війною, втрата державного суверенітету, засилля порнографії та її згубна дія на розум і почуття юних відвідувачів Мережі Інтернет; страшні історії про захоплення найбільших банків, всебічну поінформованість терористів у справах своїх майбутніх жертв [3, 10].

З цього приводу С. Лемсон висловив таку переконливу думку: «діти привчаються до думки, що страхи та насилля – це норма, побоюються стати жертвою злочинця і найменше спроможні допомогти жертві злочину. Вони зростають більш агресивними і жорстокими» [7, 25].

Слушною з цього приводу є думка А. Федорова, який погоджується з думкою С. Лемсона, що: «багатообразні медіа показують дітям дуже велику кількість лякливих і викликаючих страх образів, більшість із яких вони, ймовірно, ніколи б не побачили в реальному житті» [6, 47].

Соціалізаційні можливості мас-медіа полягають передусім в їхній здатності до поширення знань, формування способів їх сприйняття та оцінювання, утвердження того чи іншого ставлення до подій. Тобто фактично вони конструюють суб'єктивну реальність і «занурюють» у неї молоде покоління [4, 166].

Дослідники медіапростору стверджують, що найбільш артикульованими проблемами, перебування дітей за комп'ютером, є «згорання» пізнавальних інтересів, зниження тону і якості інтелектуальної діяльності, «лінивість» психіки (уваги, пам'яті, уяви); наслідування дітьми асоціальної поведінки віртуальних героїв; «віртуалізація» життєвого світу дітей (руйнування соціальних зв'язків, відволікання від дитячих обов'язків в межах своєї родини, і як найважчий вияв цього – Інтернет-залежність); захоплення іграми з

медіанасильством («ігроманія»); порушення соматичного і психічного здоров'я [5, 6].

Отже, як бачимо, особистість дитини-дошкільника знаходиться в системі суспільних відносин, бере участь в їх творенні, тобто є уособленням суспільних відносин у окремо взятого індивіда, завдяки яким відбувається його соціалізація. Тому, з усією впевненістю ми можемо сказати, що соціальна поведінка і спілкування особистості мають бути інформаційно забезпечені. Інформаційна достатність дозволяє особистості не тільки засвоювати попередній досвід, але і розвивати, коригувати; інформування стає фактором соціалізації, якщо він усвідомлюється дітьми дошкільного віку, як необхідність.

Список використаних джерел:

1. Апостолова Г.В. Про наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини / Г.В. Апостолова // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №9 – 10. – С. 1-3.

2. Багацкий В.В. Культурологія: історія і теорія світової культури ХХ століття / В.В.Багацкий, Л.І. Кормич // Навч. посібник. – К.: Кондор, 2004. – 304 с.

3. Бондаровська В.М. У мережі Інтернет: психологічні, етичні, культурологічні проблеми / В.М. Бондаровська, Н.І. Пов'якель // Психолог. № 25 (169). – 2005. – С. 10-15.

4. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абриси / Н.М. Лавриченко. – К.: ВІРА ІНСАЙТ, 2000. – 444с.

5. Петрунько О. Сучасна дитина в медіапросторі / О. Петрунько // Педагогічна газета. – № 7 (180), липень. – 2009. – С. 3-4.

6. Федоров А.В. Школьники и компьютерные игры с «экранним насилием» / А.В.Федоров // Педагогика. – 2004. - № 6. – С. 45-49.

7. Lamson S.R .Media Violence Has Increased the Murder Rate / S.R. Lamson // С .Wekesser (ed.), Violence in the Media. San Diego. 1995. – P. 25.

Семчук С. І.

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри дошкільної
освіти, Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини, м. Умань*

ФОРМУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Реформування дошкільної освіти, необхідність її інформатизації потребує науково-методичного забезпечення використання в педагогічному процесі новітніх засобів навчання, зокрема інтерактивних технологій та підготовку фахівців, які досконало володіють сучасними комп'ютерними технологіями.

Комп'ютерні технології відкривають шлях до самостійної навчальної діяльності й особистої відповідальності молодого покоління, яку педагоги відносять до ключової компетентності. Загальновизнано, що нині формування комп'ютерної компетентності педагогів є однією з обов'язкових умов досягнення освітніх цілей сучасності [2, с. 3–6].

Мета статті зумовлюється потребою у висвітленні можливостей використання інтерактивних технологій у формуванні комп'ютерної компетентності фахівців дошкільної освіти в сучасних умовах потужної інформатизації суспільства.

Перехід до інформаційного суспільства суттєво впливає на освіту, особливо на професійну підготовку фахівців. Як зазначає С. Сисоєва, це стосується не лише змісту, форм і методів навчання, а й самого розуміння сучасної професійної освіти як неперервної, спрямованої на формування творчої особистості в глобалізованому інформаційному суспільстві XXI ст., здатної до саморозвитку та навчання впродовж усього життя [3].

Комп'ютеризація дошкільної освіти є невід'ємною складовою інформатизації суспільства, відображає загальні тенденції глобалізації світових

процесів розвитку, виступає як визначальний інформаційний і комунікаційний базис освіти та гармонійного розвитку особистості.

Комп'ютерні технології охоплюють створення, впровадження і розвиток комп'ютерно-орієнтованого навчального середовища. Метою комп'ютерних технологій є підготовка особистості до повноцінного життя в інформатизованій державі та підвищення якості освіти.

Комп'ютерна компетентність є інтегральною характеристикою особистості, що виявляється в здатності до засвоєння відповідних знань, умінь та навичок щодо розв'язання завдань у педагогічній й професійній діяльності за допомогою комп'ютера.

В основу концепції «комп'ютерної компетентності» покладено ідею виховання компетентної людини, яка має необхідні знання та керується ними; володіє високими моральними якостями; діє адекватно у відповідних ситуаціях та несе відповідальність на певну діяльність.

Складовими комп'ютерної компетентності особистості є:

- система уявлень про інформатику (знання про інформаційне середовище, закони його функціонування, уміння орієнтуватися в інформаційних потоках);

- комп'ютерна грамотність (уміння працювати з комп'ютером, навички користувача, здатність використовувати допоміжні апаратні засоби);

- відповідний стиль мислення.

Обираючи комп'ютер для навчальних цілей, слід усвідомлювати ті цілі, які до того ж змінюються із розвитком суспільства. Так, Н. В. Атапова наводить нові кваліфікаційні уміння вихователя в умовах інформатизації суспільства:

- педагог повинен володіти відповідними знаннями, що містяться в комп'ютерній програмі;

- індивідуалізація навчання, яка передбачає введення в педагогічний процес комп'ютера, й вимагає застосування значної кількості методик, якими вихователь повинен володіти досконало;

- педагог повинен знати програмне забезпечення, його складові, вміти допомогти дитині на кожному етапі заняття [1].

Використання комп'ютера як засобу навчання в педагогічному процесі дошкільного навчального закладу веде за собою зміну і інших елементів (процесу навчання, організації навчання, засобів навчання). Це, на наш погляд, припускає вирішення декількох груп проблем: загальнодидактичні проблеми визначають роль (місце) комп'ютера в дидактичній системі серед інших засобів навчання, що використовуються; професійна проблема включає системне використання комп'ютерних технологій як засобу безперервної підготовки вихователів, що підвищує ефективність педагогічного процесу в ДНЗ; організаційно-методичні проблеми враховують специфіку змісту заняття та особливості методичної системи, яка використовується на занятті; інформаційні проблеми визначають науково обґрунтовані психолого-педагогічні і методичні вимоги до ППЗ, які необхідні для ефективного використання в педагогічному процесі ДНЗ.

Отже, комп'ютеризація дошкільної освіти відкриває перед педагогами нові можливості для впровадження у педагогічну практику дошкільної установи сучасних методичних розробок. При цьому ефективність комп'ютеризації ДНЗ залежить від компетентності педагога та якості використання інтерактивних технологій навчання. Подальше дослідження планується провести у напрямі розробки й теоретичного обґрунтування інтегрованої моделі комп'ютерної компетентності майбутніх педагогів.

Список використаних джерел:

1. Атапова Н. В. Информационные технологии в школьном оборудовании / Атапова Н. В. – М: РАО, 1994. – 186 с.

2. Інформатизація освіти – провідний напрям підвищення результативності навчального процесу // Комп'ютер у школі і сім'ї. – 2011. – № 1(89). – С. 3–6.

3. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / Сисоєва С.О., Алексюк А.М., Воловик П.М., Кульницька О.І., Сігаєва Л.Є., Цехмістер Я.В.; За ред. С.О.Сисоєвої. – К.: ВПОЛ, 2001. – 502 с.

Скрипник Н. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри дошкільної освіти, Уманський
державний педагогічний університет імені
Павла Тичини, м. Умань*

КОРЕКЦІЯ ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ.

Відомо, що мистецтво сприяє формуванню уявлень дитини про навколишній світ та усвідомлення власної позицію до нього. Також допомагає дитині відчувати та зрозуміти себе і своє місце в цьому світі. Адже, мистецтво здатне впливати на формування особистості дитини.

У наукових дослідженнях доведено, що саме у дошкільному віці, засвоєння соціальних норм і здобуття знань про навколишнє через твори мистецтва, сприяє ослабленню агресивних проявів дитини, учить співпереживанню, взаєморозумінню з однолітками та іншими людьми. На думку вчених, формування особистості через мистецтво відбувається у процесі естетичної діяльності людини в двох її формах: сприйнятті мистецтва і створенні художнього продукту. Про взаємозв'язок двох форм естетичної діяльності писав А.Н. Леонтьєв: «...естетична діяльність людини виступає в двох формах: у формі виробництва, тобто створення художнього твору і у формі вжитку, тобто у формі естетичного сприйняття...» [2, с. 182].

Дослідник А.Г. Харчев також вважає, що мистецтво допомагає людині знайти своє «Я» [3, с. 83]. У цьому сенсі, мистецтво активно використовується психологами для діагностичних, корекційних та розвивальних впливів на особистість.

Особливо ефективним способом усвідомлення власного «Я» є різні види арт-терапії.

Арт-терапію (буквально: терапія мистецтвом), ввів у вжиток Адріан Хілл в 1938 році при описі своїх методів лікування туберкульозних хворих. Фактично, це спеціалізована форма психотерапії, основана на мистецтві, в першу чергу зображувальній і творчій діяльності.

Як правило, під арт-терапією розуміють, так звані, візуальні види мистецтва. Зокрема, живопис, малюнок, ліплення, грим, боді-арт, мозаїки, різного виду інсталяції з предметів, колажі, ляльки тощо. Використовуються і інші назви для цього виду психокорекції та терапії - *креативна терапія* як терапія творчістю, *експресивна терапія* як терапія творчою експресією та самовираженням, тобто терапія різними видами мистецтва [1].

Для широкого використання та популярності цього методу сьогодні є об'єктивні причини. Адже, до кінця XIX століття більшість людей мешкали в селах, де традиційна культура була обов'язковою частиною життя — усі змалку співали, танцювали, малювали. Поступово міська культура все більше перетворювала громадян на споживачів мистецтва. Проте потреба у самовираженні залишилася, отож арт-терапія тут стала в нагоді .

На сьогодні арт-терапія використовується як лікувально-підтримуюче середовище для психологічно вразливого населення, як засіб вирішення політичних конфліктів, для зменшення етнічного протистояння, як інструмент соціальної інтеграції, як можливість подолання соціальної депривації безробітних, для допомоги біженцям, мігрантам у ситуації кризи, а також для реабілітації військових, які повернулися із зони військових дій.

Не менш важлива роль арт-терапевтичних методів в освітньому середовищі. Як уже було сказано вище, сама можливість художнього самовираження для дітей завжди пов'язана з усвідомленням себе, покращенням їхнього психічного здоров'я, емоційного стану та творчим розвитком особистості. Психологи та педагоги використовують арт-терапію з метою вирішення таких завдань:

- 1) налагодити стосунки між дорослим і дитиною;
- 2) дати соціально-прийнятний вихід агресивності та інших негативних проявів (робота над малюнком, з глиною і т.п.);
- 3) полегшити процес лікування (внутрішні конфлікти та переживання легше виразити невербальними образами);
- 4) допомогти усвідомити думки і почуття, які людина звикла тамувати;
- 5) розвинути відчуття внутрішнього контролю, підвищити самооцінку;
- 6) сконцентрувати увагу на своїх почуттях;
- 7) розвинути художні здібності та підвищити самооцінку;
- 8) отримати матеріал для інтерпретації діагностичних висновків.

Арт-терапія постійно знаходиться в розвитку і удосконаленні. Так, сьогодні використовуються такі різновиди арт-методів: *психомалюнок або іготерапія (та їх різновиди: викладання нитками на оксамитовому папері, перехресний малюнок, малюнок-доповнення, мандали і фрактали, дудлінг і т.п.), казкотерапія, бібліотерапія, лялькотерапія, музикотерапія, танцювальна терапія, кольоротерапія, пісочна терапія (як різновиди: робота з крупами, з глиною, з тістом) і т.п.*

Існує думка про те, що якщо людина хоче пізнати самого себе, чи заспокоїтись і відпочити, чи зняти напруження і хвилювання, чи сконцентруватися і відновити сили, тоді їй потрібно взяти в руки папір, олівець і просто почати малювати. І зовсім неважливо як. А через певний час у душі віднайдеться гармонія і спокій.

Список використаних джерел:

1. Вознесенська О. Арт-терапія в роботі практичного психолога: Використання арттехнологій в освіті. – К.: Шк.світ, 2007. – 120 с.
2. Леонтьев А.А., Леонтьев Д.А. В истине жизни (Из научного архива А.Н. Леонтьева) // Художественное творчество и психология. - М.: Наука, 1991. - С. 170-190.
3. Харчев А.Г. Искусство как ценность. В кн.: Проблема ценности в философии. - Л.: Знание, 1968. - 325 с.

Дука Т.М.
кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри психології та педагогіки
розвитку дитини, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ФАХІВЦЯ ДО РОБОТИ З ХУДОЖНЬОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ

У статті представлено аналіз науково-педагогічних праць з проблем підготовки і готовності майбутніх фахівців; розглянуто структуру готовності сучасного педагогічного фахівця до роботи з художньою літературою.

Ключові слова: готовність, педагогічна спрямованість, педагогічна компетентність, майбутні вихователі, художня література.

У сучасній українській вищій освіті особливої гостроти набувають питання, пов'язані із формуванням професійної готовності фахівців галузі дошкільної освіти. Однак, незважаючи на численність праць, присвячених проблемам підготовки і готовності майбутніх педагогів до здійснення професійно-педагогічної діяльності, на сьогодні в Україні недостатньо досліджень, спрямованих на вирішення проблем формування готовності сучасного педагогічного фахівця до роботи з художньою літературою.

Теоретико-методичні засади формування готовності майбутніх вихователів до різних видів професійно-педагогічної діяльності обґрунтовано в працях Г. Беленької, Н. Грами, Т. Жаровцевої, В. Нестеренко, Т. Поніманської, Т. Танько та ін.

Об'єднуючим у думках науковців (О. Абдуліна, Н. Грама, Т. Жаровцева, О. Куцевол, А. Ліненко та ін.) є уявлення готовності до професійної педагогічної діяльності як результату професійної педагогічної підготовки; процесу перебування особистості в особливому психічному стані, наявності у неї моделі щодо структури відповідної дії, системи відношень, мотивації, емоційно-вольових та розумових якостей, професійної компетентності, навичок і вмінь щодо їх практичного втілення та спрямованості на її виконання;

цілеспрямованої установки, поглядів, переконань особистості. Так, у дослідженні А. Ліненко готовність майбутніх педагогів до педагогічної діяльності розглядається як інтегроване особистісне утворення, що характеризується обраною прогнозованою активністю особистості у процесі підготовки і введення в діяльність. Дослідниця аналізує такі прояви готовності, як позитивне ставлення до педагогічної діяльності, певний рівень оволодіння педагогічними знаннями, уміннями і навичками, самостійність у розв'язанні професійних задач, моральні якості особистості, розвиток педагогічних здібностей, наявність професійно-педагогічної зорієнтованості особистості тощо. Дослідженнями підтверджено, що фахова готовність педагога-вихователя дошкільної освіти є результативною характеристикою економічної компетентності. Ю. Сенько вважає, що результатом професійної підготовки є готовність випускника вищої педагогічної школи до педагогічної діяльності, а результатом професійної педагогічної освіти є професійна компетентність. На його думку, готовність до професійної діяльності як новоутворення майбутнього педагога є фундаментом його професійної компетентності. Г. Беленькою професійну компетентність вихователя дошкільного навчального закладу визначено як «здатність вирішувати задачі професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність» [2, С.25]. О. Савченко у структурі педагогічної компетентності виокремила й проаналізувала три підсистеми: а) діяльнісну (знання, уміння, навички та індивідуальні способи самостійної й відповідальної педагогічної діяльності; б) комунікативну (знання, уміння, навички і способи творчого педагогічного спілкування); в) особистісну (потреба в саморозвитку, знання, уміння й навички самовдосконалення) [6].

Підготовку майбутніх вихователів до роботи з художньою літературою визначаємо як взаємопов'язаний комплекс індивідуальних, професійних та особистісних якостей, який забезпечує здатність до прилучення дошкільників

до читання художньої літератури. Готовність майбутніх вихователів до морально-духовного виховання засобами художньої літератури визначимо як когнітивний компонент у структурі загальної готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності, опосередкований спрямованістю (морально-духовне виховання) і засобами (художня література). Означена система складається із таких основних блоків, як-от: обізнаність щодо сутності, принципів, методів і форм організації процесу використання засобів художньої літератури; методики подання художньої літератури; змісту діяльності педагога і засобів його реалізації в умовах сучасної освіти з урахуванням використання інтерактивних та інформаційно-комп'ютерних технологій [6]. Педагогічна компетентність конкретизує ціннісно-сміслову, етичну, загальнокультурну, інформаційну, комунікативну, методичну, літературну, читацьку, інтерпретаційну, дослідницьку, евристичну і креативну, психолого-педагогічну, технологічну та інші компетенції. Педагогічна компетентність розглядається як ключові і основоположні, визначає літературну і читацьку компетенції. Готовність до роботи з художньою літературою визначає систему структурних компонентів, які взаємно впливають один на одного: педагогічна спрямованість і педагогічна компетентність. Означені компоненти-утворення у своєму змісті передбачають, з одного боку, становлення-розвиток духовної культури майбутніх вихователів та формування педагогічної спрямованості на морально-духовне виховання дошкільників, створення мотивів на основі духовно-творчого розвитку, а з іншого – формування різних видів компетенцій, які необхідні майбутнім вихователям для досягнення мети виховання дошкільників засобами художньої літератури. Оцінка готовності здійснюється за рівнями.

Висновки. Отже, готовність майбутніх вихователів до роботи з художньою літературою ми уявляємо як наявність у її структурі двох основних, ієрархічно підпорядкованих одна одній, взаємообумовлених та пов'язаних між собою у своєму змісті складових – педагогічна спрямованість і педагогічна компетентність (щодо обізнаності з художньою літературою для дошкільників

(ключова – літературна компетенція); оволодіння методологією морально-духовного виховання дітей дошкільного віку (засобами художньої літератури).

Список використаних джерел:

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования: для пед. спец. высш. учеб. заведений / О.А. Абдуллина – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.

2. Беленька Г.В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки / Г.В. Беленька. Автореф. д-ра пед. наук., К.: – 2012. – 39 с.

3. Грама Н.Г. Теоретико-методичні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей : автореф. дис. д-ра пед. Наук : 13.00.04 / Н.Г. Грама; Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2004. – 45 с.

4. Ліненко А.Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / А. Ф. Ліненко. – К., 1996. – 556 с.

5. Монке О.С. Література для дітей дошкільного віку у контексті підготовки студентів факультету дошкільного виховання педагогічного ВНЗ на сучасному етапі / О.С. Монке // Сер. Педагогічні науки. – Зб. наукових праць, Херсон: В-во ХДУ, 2008 – Вип. 51. – 426 с. – С.291-296.

6. Монке О.С. Підготовка майбутніх фахівців до організації художньо-мовленнєвої діяльності в дошкільних закладах освіти / О.С. Монке // Наука і Освіта. – Зб. Статей : – Одеса, 2008, №1-2, – С. 68-71.

*Корінна Г. О.,
старший викладач кафедри психології та
педагогіки розвитку дитини,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СІМ'Ї В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Першим соціальним інститутом, який займається питанням вихованням та навчанням дітей з раннього дитинства є сім'я. У всьому світі сім'я має велике значення для кожної окремої людини та становить соціальну цінність.

Сім'я – це соціальна група, яка складається з чоловіка та жінки, котрі перебувають у шлюбі, їх дітей (власних або прийомних), та інших осіб, поєднаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів і здійснює свою життєдіяльність на основі спільного економічного, побутового, морально-психологічного укладу, взаємної відповідальності, виховання дітей [2].

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про охорону дитинства» сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього. Кожна дитина має право на проживання в сім'ї разом з батьками або в сім'ї одного з них та на піклування батьків. Це положення відповідає не тільки вимогам національного права, а і вимогам міжнародного права [1].

Сім'я закладає підґрунтя, спираючись на яке дитина вибірково сприймає, засвоює або ж відкидає наступну соціальну інформацію в якості керівництва до дії. Сімейний вплив на дітей є унікальним за інтенсивністю та результативністю, оскільки воно здійснюється безперервно, одночасно, охоплює всі сторони особистості, яка формується, триває протягом багатьох років, засновано на сталості контактів і – що дуже важливо – на емоційних відносинах дітей і батьків між собою [3].

Сім'я є тим фундаментом, де закладаються основи виховання та формується особистість майбутнього члена суспільства, де дитина знайомиться з правилами і нормами поведінки, взаєминами між людьми, засвоює перші життєві уроки. Вся атмосфера життя в рідному домі, моральний, культурний, освітній рівень батьків, їх ставлення до праці, життєві плани, взаємини справляють на дитину неабиякого впливу. Тобто на виховний потенціал сім'ї впливають всі ті фактори, які сприяють всебічному розвитку дітей [4, с. 91]. Саме в сім'ї дитина отримує перші уявлення про добро і зло, в сім'ї формується її характер, звички, ставлення до людей. Насамперед батьки подають дитині приклад доброї та поганої поведінки: їхнє ставлення до життя, до суспільних інтересів сприймається дитиною як норма поведінки. Словом, вся обстановка сімейного життя, всі без винятку його прояви, впливають на дітей і підлітків, які зростають у цій сім'ї [3].

Отже, сім'я є провідним мікрофактором соціалізації дитини. Саме під впливом сімейного виховання у дитини формуються перші уявлення про суспільну дійсність, забезпечується фізичний, духовний, інтелектуальний, культурний, соціальний та емоційний розвиток.

Сучасна сім'я потребує підтримки, а зокрема соціально-педагогічного супроводу з боку фахівців. Соціально-педагогічний супровід сім'ї являє собою комплекс завдань та заходів, які створюються в закладах освіти для забезпечення успішних процесів соціалізації, навчання та виховання дітей.

Під соціально-педагогічним супроводом, О. Шпак та Н. Угляренко розуміють «систему педагогічних дій суб'єкта процесу з нейтралізації передбачуваних труднощів (помилки), надання оперативної допомоги (навчання) і проведення рефлексії» [5, с. 6].

На їхню думку, можна виділити три основні види соціально-педагогічного супроводу: 1) попередження виникнення проблеми; 2) навчання носія проблеми методу розв'язання проблем у процесі розв'язання неадекватної ситуації; 3) екстрена допомога в неадекватній ситуації.

Такий видовий підхід дозволяє суб'єктам соціально-педагогічного супроводу: прогнозувати деякий майбутній стан, майбутню конструкцію педагогічної діяльності; прослідкувати події у зворотному порядку; вибирати найоптимальніші шляхи розв'язання проблем; планувати колективні дії; цілісно представляти об'єкти педагогічної діяльності; долати конфлікт між організованим і спонтанним мисленням [5, с. 7].

Перед початком проведення соціально-педагогічного супроводу сім'ї фахівець має скласти план. План соціально-педагогічного супроводу розробляється на основі інформації про індивідуальні потреби конкретної дитини і має включати ті позиції, які є актуальними. Структура плану соціально-педагогічного супроводу визначена, виходячи з основних проблемних питань: адаптація дитини до умов сімейного життя; здоров'я; контакт з біологічними батьками, родичами; освіта та навчання; особливості характеру; соціальні проблеми; фізичний розвиток; юридичні питання тощо.

Робота з батьками дітей проводиться у три етапи – підготовчий, основний, заключний. На підготовчому етапі встановлюється контакт із батьками та проводиться діагностика сім'ї. На основному етапі соціально-педагогічного супроводу проводяться індивідуальні та групові консультації, психологічні тренінги, круглі столи та відкриті заходи, які спрямовані на розвиток психолого-педагогічної компетентності та культури батьків, налагодження взаємин з дітьми, педагогами.

Отже, соціально-педагогічний супровід сім'ї – це система професійної діяльності суб'єктів соціально-педагогічного супроводу, направлена на створення соціально-педагогічних умов для ефективного навчання, виховання та розвитку дітей в середовищі навчального закладу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону дитинства» // Урядовий кур'єр. – 2001 р. – 6 червня. – С. 12.

2. Овчарова Р. В. Психологическое сопровождение родительства / Р. В. Овчарова. – М.: ТЦ «Сфера», 2003. – 319 с. 44

3. Полішко Н. Л. Сім'я як соціальний інститут і природне середовище для виховання дитини / Н. Л. Полішко // Юридична наука. – 2012. – № 12. – С. 29–34. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2012_12_845

4. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [за заг. ред. проф. І. Д. Зверевої]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с. 52

5. Шпак Олександр Соціально-педагогічний супровід у системі адаптації молодого вчителя [Електронний ресурс] / Олександр Шпак, Надія Угляренко // Соціально-педагогічний супровід у системі адаптації молодого вчителя. – Молодь і ринок. – №5(15), 2005 С. 5–10. – Режим доступу: [http://mr.dspu.edu.ua/publications/2005/5\(15\)%202005.pdf](http://mr.dspu.edu.ua/publications/2005/5(15)%202005.pdf) 83

Підлипняк І.Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ РІЗНОВІКОВОЇ ГРУПИ

У пошуках інноваційних підходів до організації дошкільної освіти науковці та практики все частіше звертають свої погляди на різновікові групи – об'єднання в одній групі дошкільного закладу дітей різного віку. Для української освітньої системи така практика не нова. На початку становлення української суспільної дошкільної освіти різновікові групи були нормою. З часом така практика відійшла в минуле. Але сьогодні у містах, містечках, селищах та селах знову функціонує значна кількість так званих

малокомплектних дошкільних навчальних закладів, які містять від однієї до трьох груп різновікового об'єднання дітей.

Навчання дітей в умовах різновікової групи будується на основі загальних положень дошкільної дидактики. Навчальний процес організують за єдиними, розробленими для дошкільних закладів, програмою і методикою.

Загалом зміст і методи, які застосовують для роботи в одновікових групах, певною мірою можна використати і в різновікових, хоча здебільшого це потребує певної корекції. Педагогові потрібно добре продумати, як найдоцільніше поєднати спільні ігри, спостереження, працю молодших і старших з тими видами діяльності, які переважають у роботі з дітьми одного віку [2, с. 5].

Виховний ефект різновікової взаємодії та спілкування може виявляти як позитивні, так і негативні впливи, що породжує суперечливі оцінки (від усунення до максимального використання) щодо доцільності різновікових об'єднань. Саме перебування дитини в одновіковій чи різновіковій групі не є гарантом розвитку та формування соціально-цінних якостей, а зумовлюється культурними засадами, на яких вибудовуються міжособистісні відносини.

Зауважимо, що багато дослідників (Л. Байбородова, Б. Вольфов, С. Ілюшкіна, О. Соловйов та ін.) оцінюють різновікові групи і колективи як оптимальну модель середовища розвитку дитини, оскільки в різновіковому спілкуванні і взаємодії забезпечується насамперед ефект соціального розвитку – досягнення оптимальної форми соціальної активності, яка робить людину здатною впливати на свої життєві обставини і на саму себе [5].

Вивчення доробків педагогів і психологів доводять (В. Аванесова, А. Богуш, О. Кононко, В. Кузьменко, Г. Мінкіна, Н. Непомнящая, Т. Поніманська та ін.), що науковці одностайні у визнанні керівної ролі педагога, оскільки за відсутності педагогічного керівництва у взаєминах між дітьми різного віку можуть виникати конфлікти, закріплюватися негативний досвід взаємодії та негативні поведінкові норми (ігнорування молодших під час ігор, конкуренція за іграшки, сварки та маніпулювання; непоступливість малят

та ін.). Педагог допомагає дитині, з одного боку, увійти в дитяче співтовариство, а з іншого – зберегти та розвинути свої найкращі індивідуально-неповторні особистісні риси, а тому, згідно Т. Бабаєвої та А. Гогоберидзе, повинен вибудовувати виховний процес з урахуванням принципів: творчої реалізації кожного вихованця як умови розвитку групової співтворчості; врахування індивідуальних особливостей дітей у визначенні рольової позиції у груповій взаємодії; комфортності перебування дитини у групі; дотримання демократичного стилю керівництва та впровадження особистісно-зорієнтованої моделі педагогічної взаємодії з дитячою групою.

Організація педагогічного процесу у різновіковій групі потребує від педагога знання програми всіх вікових груп, уміння зіставляти програмові вимоги з віковими та індивідуальними особливостями дітей, здатність правильно розподіляти увагу, розуміти й бачити кожну дитину і всю групу в цілому, спрямовувати розвиток дітей згідно із завданнями виховання і можливостями. Слід зазначити й ті переваги, які характерні саме для різновікової групи: спілкування молодших дітей зі старшими створює сприятливі умови для формування випереджаючих знань та взаємного навчання. Проте досягти цього можна лише при правильній організації навчально-виховного процесу [1, с. 47].

Спільна діяльність особливо корисна для молодших дітей. Потрібно лише дбати, щоб молодші діти були не пасивними спостерігачами, а активними учасниками процесу.

У дошкільних навчальних закладах використовують **фронтальні, групові та індивідуальні** форми організації педагогічного процесу, які допомагають по-різному будувати взаємини педагога з дітьми та дітей між собою. Фронтальне навчання, як правило, породжує авторитарний с спілкування, оскільки можливості прямого контакту з дітьми при цьому дуже обмежені.

При груповому навчанні, яке охоплює вісім – дванадцять дітей, педагогом та вихованцями встановлюється більш тісний зв'язок, що будується на діалозі. Фронтальні форми роботи дають педагогові можливість водночас

впливати на велику кількість дітей. На перший план тут виступає, взаємодія вихователь – група. Завдання, які пропонуються молодшим дітям, кожна дитина має зрозуміти й сприйняти як особисте до неї звернення. В умовах різновікової групи важко сформулювати навчальне завдання так, щоб воно відповідало рівню всіх дітей. Молодші діти зазвичай погано сприймають завдання, не звернені до них безпосередньо, а якщо й сприймають, то не завжди правильно їх розуміють, тому часто тлумачать по-своєму. Отже, практика свідчить, що під час застосування фронтальних форм роботи в різновіковій групі ділові взаємини у педагога встановлюються тільки з найактивнішими самостійними дітьми. Інші вихованці або наслідують дії своїх товаришів, або підмінюють завдання на свій розсуд [3, с. 45]. Відомо, що на фронтальних заняттях краще розв'язувати більш загальні навчальні завдання, а конкретніші – на заняттях з якоюсь однією групою дітей.

Значний розвивальний потенціал різновікових дитячих співтовариств не працює автоматично, а включається лише за умови особливого керівництва з боку дорослого. Педагог, працюючи в різновіковій групі, повинен володіти знаннями специфіки розвитку дитини в умовах міжвікових взаємодій, уміннями конструювати (проектувати і вибудовувати) навчальний процес з урахуванням взаємовпливу дітей різного віку, діагностувати хід розвитку дітей і вносити необхідні зміни у зміст освіти і його технології.

Список використаних джерел:

1. Байбородова Л. В. Педагогические основы регулирования социального взаимодействия в разновозрастных группах учащихся : автореф. дис... на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. – 13.00.04 / Л. В. Байбородова. – Казань, 1994. – 20 с.
2. Бутенко В. Н. Особенности межличностных отношений в разновозрастных группах дошкольников : дис... канд. психол. наук : 19.00.07 / В. Н. Бутенко. – Москва, 2007. – 140 с.

3. Герасимова Е. Н. Педагогические основы построения образовательного процесса в разновозрастных группах детского сада : дис... доктора пед. наук : 13.00.07 / Е. Н. Герасимова. – Санкт-Петербург, 2002. – 339 с.

4. Русан Л. Різновікова група в дитячому садку / Л. Русан, Г. Колосінська. – К. : Шк. Світ, 2007. – 128 с.

5. Смольникова Г. В. Психологічні особливості спілкування дітей в різновікових групах дошкільного навчального закладу : дис... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 – «Педагогічна та вікова психологія» / Галина Валентинівна Смольникова. – Київ, 2008. – 239 с.

Наукове видання

**ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ
ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

(23 ЛИСТОПАДА 2017 РОКУ)

Підписано до друку 21.11.2017 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 5,17
Тираж 100 прим. Замовлення № 2928

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi008@gmail.com